

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Diplomová práce

Bc. et Bc. Viktorie Pošvářová

Česká národní identita v Izraeli - mezi minulostí a přítomností

Czech National Identity in Israel - Between Past and Present

Praha 2023

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Slačálek, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 13. prosince 2023

Viktorie Pošvářová

Klíčová slova (česky)

česká identita v zahraničí, teorie nacionalismu, identita diaspory, izraelsko-české vztahy, teorie identity, kibuc Sarid, Masarykův les, kolektivní paměť, místa paměti

Klíčová slova (anglicky):

Czech identity in the diaspora, theory of nationalism, diaspora identity, Israeli-Czech relations, theory of identity, Kibbutz Sarid, Masaryk Forest, collective memory, lieux de mémoire

Abstrakt:

Diplomová práce pojednává o české identitě obyvatel kibucu Sarid v Izraeli. V teoretické části textu jsou představeny koncepty identity diaspory Rogerse Brubakera, nacionalismu na velké vzdálenosti Benedicta Andersona, kolektivní paměti Maurice Halbwachse a Jana Assmanna a míst paměti Pierra Nory. Tyto teorie jsou aplikovány na konkrétní případ československých imigrantů v Palestině a jejich potomky. Práce si klade za cíl odpovědět na otázky, jak vypadala diasporní identita československých přistěhovalců a jakým způsobem je nyní jejich potomky konstruována. Ke zkoumanému materiálu je přistupováno způsobem kritické diskurzivní analýzy.

Abstract:

This master thesis examines the Czech identity of the inhabitants of Kibbutz Sarid in Israel. The theoretical part of the text introduces the concepts of diaspora identity by Rogers Brubaker, long-distance nationalism by Benedict Anderson, collective memory by Maurice Halbwachs and Jan Assmann, and lieux de mémoire by Pierre Nora. These theories are applied to the specific case of Czechoslovak immigrants in Palestine and their descendants. This thesis aims to answer the questions of what the diasporic identity of Czechoslovak immigrants looked like and how it is now constructed by their descendants. The material examined is approached in a critical discursive analysis.

Obsah

Seznam zkratk	5
1. Úvod	6
2. Diaspora a nacionalismus	11
2.1. Teorie diaspory	11
2.2. Nacionalismus diaspory	13
2.3. Identita a vzpomínání	17
2.4. Nástroje paměti	20
3. Česká identita v kibucu Sarid a její znovuoobnovení	24
3.1. Poměry v Československu	24
3.2. Formování skupiny Bibracha	28
3.3. Bibracha jako diasporní komunita	34
4. Současná podoba české identity v kibucu Sarid a v Masarykově lese	39
4.1. Mýtizace dějin kibucu Sarid	42
4.2. Esencializace a „tajná identita“ skupiny	44
4.3. Masarykův les jako místo paměti	49
4.4. Imaginární komunita a nacionalismus na velké vzdálenosti	54
4.5. Vesnice Kh. et-Tawil	58
5. Závěr	60
6. Zdroje	63

Seznam zkratek

ISPČR - Izraelská společnost přátel České republiky

KKL - Keren Kayemet L'Israel

Liga - Liga přátelství Izrael-Československo

Tým - Tým českého projektu v kibucu Sarid

1. Úvod

Mezi roky 1920 a 1925 se přibližně dvacet československých Židů, kteří v roce 1922 vytvořili skupinu Bibracha, rozhodlo emigrovat do Palestiny s cílem založit zde osadu. V roce 1926 byli tito imigranti osloveni podobnou menší skupinou Achva, aby v Jizre'elském údolí postavili kibuc Sarid. Podle vzpomínek rodiny a přátel uchovaných v saridském archivu si členové Bibrachy často připomínali Československo, četli české autory a ku příležitosti Masarykových 80. narozenin nedaleko kibucu postavili les.

Komunity osob stejného původu žijící mimo svou původní vlast, ale které se k ní stále vztahují, jsou ve společenských vědách označovány za diaspory. To, co tyto skupiny váže k národu v původní domovině, je prohlášení, že jsou součástí národní komunity své vlasti i bez toho, aby museli mít v této zemi občanství.¹ Každá diaspora se tedy nutně vymezuje na základě národa, z něhož pochází. Od kultury svého původního národa následně diaspora odvozuje nejen svůj způsob života v nové zemi a chápání prostředí kolem sebe, ale také vztahování se k minulosti a budoucnosti.

I když je pro diasporu vnímání domácího národa zásadní, nacionalismy, jakožto specifické ideologie založené na víře v to, že lidé určitých vlastností by měli obývat svou zem, vnímají diasporní komunity jako něco problematického. Nacionalismy totiž předpokládají, že vybudováním vlastní domoviny dojde k tomu, že lidé nebudou muset nadále žít v diaspoře a ty nakonec časem zaniknou. Idea diaspory totiž odporuje globálnímu systému založenému na národních státech. Yossi Shain a Martin Sherman se však domnívají, že diaspory není možné vnímat jako protiklad nacionalistických teorií, ale naopak jsou zásadní pro pochopení dnešních forem nacionalismů a jejich budoucích podob. Studium diaspor a jejich vztahu k nacionalismu nám totiž v budoucnu mohou pomoci pochopit, jak vznikají roztříštěné identity populace.²

Zatímco někteří autoři teorií nacionalismů hovoří v souvislosti s politikou multikulturalismu o vymizení nacionalistických ideologií z veřejného prostoru, Benedict Anderson namítá, že nacionalismus se stále ukazuje jako jeden z nejvíce legitimních hodnot v dnešním politickém životě. Nacionalistické ideologie sice vznikly na základě specifických historických skutečností v novověku, ale od této doby začaly fungovat jako univerzální modely, které mohou být použity v různých politických a ideologických konstelacích a společenském prostředí.³

Ústředním motivem každého nacionalismu je imaginární komunita, tedy určitá představa, že lidé pocházející ze stejného národa jsou součástí jedné skupiny. Imaginární je

¹ SHAIN, Yossi, SHERMAN, Martin. Dynamics of Disintegration: Diaspora, Secession and the Paradox of Nation-States. *Nations and nationalism*. Oxford: Wiley Subscription Services, 1998, Vol. 4, No. 3, s. 323.

² Tamtéž, s. 321-322.

³ ANDERSON, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1991, s. 3-4.

tato komunita z toho důvodu, že jediným prvkem, který její členy vzájemně spojuje, je víra v existenci fiktivního pouta mezi těmito členy. Pouze v představách členů komunity tak žije idea společné jednoty.⁴ Tento pocit vazby následně způsobuje konstruování společné identity kolektivu, která je založena na specifické práci s dějinami na základě paměti společenství.

Paměť je schopnost uchovávat informace, které jsou na základě vzpomínání aktualizovány, rekonstruovány a následně přenášeny do povědomí kolektivu. Tyto procesy však vždy podléhají specifickým očekáváním společenství. Výsledkem tohoto procesu vzpomínání je to, co označuje historik Maurice Halbwachs jako kolektivní paměť.⁵ Pokud proto chceme pochopit identitu určitého kolektivu, musíme zkoumat to, jak je konstruován její diskurs založený na specifickém narativu. To, co o sobě každý kolektiv vypráví, je totiž výsledkem selekce a schematizace, k níž je následně přidán smysl celého příběhu skupiny.⁶ Právě vzpomínání je tím, co pomáhá vytvářet sounáležitost skupiny a upevňuje její identitu. Důležitou roli pro konstrukci uchování identity hrají symboly, texty, rituály, památníky a další hmotné i nehmotné prvky kultury.⁷ Historik Pierre Nora tyto skutečnosti pomáhající vytvářet a udržovat paměť a současně i identitu kolektivu, označuje jako místa paměti.⁸

Existuje množství materiálních i nehmotných skutečností, které slouží komunitě Čechoslováků a Čechů židovského i nežidovského původu žijících v Izraeli jako místo paměti. Mezi ně patří Český dům v Jeruzalémě, muzeum holokaustu Beit Terezín, ulice a náměstí nesoucí své jméno po prvním prezidentu Československa Tomáši Garrigueu Masarykovi (jako např. Masarykovo náměstí v Tel Avivu), a také množství kibuců, které byly vytvořeny nebo spoluzaloženy skupinami emigrantů z Československa (Beit Alfa, Kfar Masaryk, Sarid). Mezi těmito místy paměti dostává v posledních několika letech mimořádnou mediální a politickou pozornost kibuc Sarid a k němu přilehlý Masarykův les.

Na studijním pobytu v Izraeli jsem měla možnost vidět většinu výše zmíněných míst české kolektivní paměti. Sarid a Masarykův les jsem však navštívila právě z důvodu jejich medializace. Tato dvě místa za posledních několik let navštívili, nebo to alespoň plánovali, čeští politici (Martin Stropnický, Markéta Pekarová Adamová) a v souvislosti s kibucem a lesem vzniklo několik televizních reportáží a článků.

V kibucu Sarid jsem se setkala se členy Týmu Českého projektu kibucu Sarid (dále v této práci označován též jako „Tým“ nebo „Tým českého projektu“), kteří mi vysvětlili, že již

⁴ ANDERSON, Benedict. *The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia, and the World*. London: Verso, 1998, s. 67-68.

⁵ TUČEK, Jan. Paměť. In: STORCHOVÁ, Lucie a kol. *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě*. V Praze: Scriptorium, 2014, s. 244.

⁶ Tamtéž, s. 246.

⁷ KUBIŠOVÁ, Zuzana. Kolektivní paměť a národní identita. In: MASLOWSKI, Nicolas a ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť: K teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 83.

⁸ NORA, Pierre. Between memory and history. In: NORA, Pierre a kol. *Realms of Memory: Rethinking the French Past. Vol. 1 Conflicts and Divisions*. New York: Columbia University Press, 1996, s. 7.

několik let pracují na obnovení zaniklé české identity v kibucu a vytvoření Českého centra. Na základě archivního výzkumu proto rekonstruují život československých emigrantů, kteří kibuc Sarid v polovině 20. let minulého století spoluzaložili, a následně vysvětlují, jak se jejich česká povaha promítla do fungování celého kolektivu.

Přílehlý Masarykův les, založený členy kibucu ku příležitosti 80. narozenin prvního československého presidenta, je pro Tým důležitým symbolem. Spojuje totiž myšlenky československých emigrantů v Izraeli s jejich původní vlastí a umožňuje propojit Českou republiku a Izrael pro budování vztahů mezi státy do budoucna. Na základě těchto myšlenek mi bylo vysvětleno, proč kibuc Sarid i Masarykův les zaujaly české politiky a média. Na tuto rekonstrukci české identity u československých přistěhovalců v Izraeli a následnou odezvu českých občanů jsem se proto rozhodla zaměřit svoji diplomovou práci.

Je na místě vysvětlit, jak je na skupinu československých občanů židovského původu v práci nahlíženo. Z pohledu Československa a dnešní České republiky se jedná o diasporu československých obyvatel, kteří se rozhodli zemi opustit. V souvislosti se sionismem je však současně nutné vidět úmysl, se kterým lidé odjeli. Skupina Bibracha odjela z diaspory v Evropě do Palestiny, aby zde podle svých slov znovu vytvořila domovinu pro židovský národ. Práce si proto klade za cíl poukázat na fenomén, kdy českoslovenští Židé na základě sionistických myšlenek opustili Československo, ale přesto se rozhodli si do určité míry, jak bude vysvětleno ve třetí kapitole, ponechat svoji českou identitu. V práci není zkoumána pouze diasporická komunita, která se ve 20. letech minulého století usadila v kibucu Sarid, ale také projekt posledních několika let. V něm se obyvatelé kibucu snaží tuto myšlenku české identity znovu oživit a následně rozvíjet s cílem budování vztahů mezi Izraelem a Českou republikou.

Práce je rozdělena na teoretickou část a dvě kapitoly popisující zkoumaný empirický příklad. Ve druhé kapitole práce je vytvořeno teoretické zázemí pro následný výzkum. Jsou představeny teorie diaspor a je zdůvodněno, proč je pro účely práce vybrána definice Rogerse Brubakera. Tento koncept pojmání diaspor na základě konstitutivních prvků je následně provázán s teorií nacionalismu na velké vzdálenosti Benedicta Andersona, kdy je vysvětleno, jaké typy nacionalismu se mnohou u diasporických komunit objevovat. Na závěr teoretické části jsou představeny myšlenky Jana Assmanna, Maurice Halbwachse a Pierre Nory, které se věnují konstrukci kolektivní paměti a identity pomocí nástrojů paměti.

Třetí a čtvrtá kapitola jsou zaměřeny na výzkum vývoje národní identity u kolektivu v Saridu. Práce si proto klade za cíl odpovědět na otázku, zda je možné hovořit o původní československé komunitě, která přišla do Saridu, jako o diaspoře. Poměření teorie nacionalismu a kolektivní paměti s příkladem rekonstrukce české identity dnešními obyvateli Saridu je předmětem čtvrté kapitoly této diplomové práce. Druhou výzkumnou otázkou proto je, jakým způsobem je pracováno s koncepty imaginární komunity a kolektivní paměti při rekonstrukci české identity v kibucu Sarid. Cílem práce je vysvětlit, jak je s českou identitou

v dnešním Saridu a Masarykově lese za pomoci nacionalismu a kolektivní paměti pracováno a jak na tyto myšlenky reagují dnešní obyvatelé České republiky.

Nyní je potřeba osvětlit, proč je v názvu práce a jejím textu použit výraz česká a nikoli československá identita. Lidé, kteří se v rámci skupiny Bibracha přistěhovali ve 20. letech 20. století do Palestiny, byli občané Československa židovského původu. V dokumentech vytvořených dnešními obyvateli kibucu Sarid, které tuto identitu rekonstruují,⁹ jsou pojmy Československo, Česká republika, československý a český volně zaměňovány jako synonyma. Iniciativa, která obnovuje povědomí o československých zakladatelích kibucu, nedělá rozdíl mezi Československem a Českou republikou. Důvodem patrně je, že účelem jejich práce je nejen ukázat na specifickou povahu zakladatelů své obce, ale na této zrekonstruované identitě následně postavit budoucí možné vztahy mezi Českou republikou a Izraelem. Pro účely práce je proto tato problematika vyřešena používáním spojení „česká identita“.

Na českou nebo československou povahu přistěhovalců je proto z hlediska dnešních obyvatel Saridu pohlíženo jako na předmět narace, tedy jaké vlastnosti mají lidé pocházející z Československa a dnešní České republiky, a jak se tyto charakteristiky promítly do budování kibucu. Československo, stejně jako Česká republika, pro ně představuje soubor hodnot a symbolů, které se vážou především k období první republiky, ale jež se též promítají do současnosti. Z toho jim proto následně vyplývá, že stejné vlastnosti, které měl kolektiv Čechoslováků v době první republiky, musí mít i dnešní občané České republiky. Dokladem tohoto vnímání je také skutečnost, že zrekonstruovaná česká identita se odkazuje pouze na Českou republiku a pravděpodobně ani nemá ambice oslovovat Slovenskou republiku nebo její populaci. Dalším důvodem může být také skutečnost, že většina zakládajících členů kibucu pocházela z českého území tehdejšího Československa.

Problematické narace identity československých Židů v zahraničí se dlouhodobě věnuje sociolog Jakub Mlynář.¹⁰ Ten se zaměřuje na zkoumání identity jedinců narozených v období první republiky, kteří zažili šoa a přestěhovali se do Izraele po roce 1948. Zakladatelé Saridu se však narodili o generaci dříve a do Palestiny emigrovali ve 20. letech minulého století. Této problematice československých přistěhovalců do komunity jišuvu a její následné rekonstrukci se pravděpodobně další čeští nebo zahraniční autoři nevěnují.

Původním záměrem této práce bylo analyzovat rekonstrukci české identity v kibucu Sarid na základě terénního antropologického výzkumu. Kvůli vypuknutí válečného konfliktu v Izraeli však k realizaci výzkumu nakonec nemohlo dojít a zkoumání procesu vytváření identity se spoléhá na dostupné online zdroje. Na základě přístupu kritické diskurzivní analýzy

⁹ Jedná se především o zdroje z online archivu Saridu a knihu *Kořeny lesa* vytvořenou z iniciativy dnešních obyvatel Saridu.

¹⁰ MLYNÁŘ, Jakub. Pluralita identit v autobiografickém vyprávění československých Židů v zahraničí. *Historická sociologie*. Vol. 1, roč. 2016, s. 33-51.

Normana Fairclougha jsou rozebírány dokumenty organizace Izraelská společnost přátel České republiky, která se na konstrukci identity aktivně podílí, a dále také materiály publicistické povahy a politické projevy vztahující se k problematice kibucu Sarid a Masarykova lesa.

2. Diaspora a nacionalismus

2.1. Teorie diaspory

Ve společenských vědách existují různé přístupy k tomu, jak definovat, co je diaspora. Někteří teoretici popisují diasporu na základě kritérií, které komunita žijící v zahraničí musí splňovat, aby mohla být označena za diasporu. Příkladem může být definice politologa Williama Safrana, který svou charakteristiku založil na šesti podmínkách. Ideálním příkladem je židovská komunita, podle které byly následně všechny podobné zahraniční komunity za diasporu označeny.¹¹

Nevýhodou tohoto přístupu je právě její specifikace. Aby mohla skupina obyvatel žijící mimo hranice svého domovského státu být prokazatelně označena jako diaspora, musí nutně splňovat všechna vymezená kritéria. Giovanni Sartori uvádí, že pokud je intenze, tedy význam a obsah pojmu, obsahově větší, způsobuje to snížení extenze ve smyslu souboru entit, jež pod tento pojem následně mohou spadat.¹² Pokud proto definujeme diasporu na základě znaků, které musí příslušníci určité komunity nutně splňovat, značně tím omezíme počet případů, jež budou moci být za diasporu označeny. Když navíc definujeme diasporu podle typologie nutných znaků, může při popisu dojít k tomu, že některé diaspory budou splňovat více a jiné méně bodů charakteristiky. Mohlo by se proto zdát, že určité přeshraniční komunity jsou diasporami méně a jiné zase více,¹³ což může působit zavádějícím dojmem.

James Clifford uvádí, že podobné definice diaspory jako ta, jež předkládá William Safran, navíc představují další problém. Podle Clifforda je Safranova typologie příliš svázána s idealizovanou židovskou diasporickou zkušeností, která neodpovídá realitě. Clifford ve své textu *Diasporas* vysvětluje, že veškeré židovské diaspory v různých zemích světa nespĺňovaly všechny znaky Safranova ideálního typu některé z nich ani nebylo ideově připoutáno k původní vlasti. Clifford soudí, že diaspory byly v průběhu historie naopak vzájemně propojeny kulturními formami, příbuzenskými vztahy, obchodními a cestovními vazbami a ne všichni Židé v diaspoře nutně toužili po návratu do Izraele.¹⁴

Problém v definici diaspor však není pouze v omezenosti definic, ale také v jejich šířce a konceptuálním vyprázdnění. Pokud je totiž definice specifického společenského jevu ve

¹¹ SAFRAN, William. *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. Diaspora: A Journal of Transnational Studies*. Toronto: University of Toronto Press, 1991, Vol. 1, No. 1, s. 84.

¹² COLLIER, David. MAHON, E., James. Conceptual "Stretching" Revisited: Adapting Categories in Comparative Analysis. *The American Political Science Review*. Cambridge University Press, 1993, Vol. 87, No. 4, s. 846.

¹³ CLIFFORD, James. *Diasporas. Cultural Anthropology*. Washington: American Anthropological Association, 1994, Vol. 9, No. 3, s. 306.

¹⁴ Toto své tvrzení Clifford dokládá mimo jiné i na skutečnosti, že sefardští Židé, kteří byli vyhnáni ze Španělska v roce 1492 toužili po obou původních domovech, tedy v Evropě i Izraeli, viz CLIFFORD, J. *Diasporas*, s. 305.

snaze o zahrnutí co nejvíce prvků méně konkrétní, nemusí být schopná dostatečně popsat danou skutečnost.¹⁵ Rogers Brubaker v této souvislosti uvádí, že studium diaspor především v 80. letech 20. století sice přineslo zvýšený zájem odborné i široké veřejnosti o tuto problematiku, ale současně začalo způsobovat nejasnosti v tom, co vlastně ještě je a už není diaspora.¹⁶

Koncept diaspory totiž začal být používán i na náboženské nebo národní skupiny, které se již plně asimilovaly do hostitelské společnosti nebo byly vytvořeny přesuny hranic. Z pohledu obyvatel ve vlasti byly obě vnímány jako diasporní komunity. Pojem diaspory tak začal být aplikován na různé populační kategorie rozptýlené ve světě a přestal být vnímán rozdíl mezi příslušníkem diaspory, uprchlíkem nebo zahraničním pracovníkem. Došlo tak k rozptylu významu tohoto termínu v sémantickém, konceptuálním a disciplinárním prostoru.¹⁷

Ve snaze znovu upevnit pojem diaspory proto Brubaker na základě teorií diaspor svých kolegů charakterizuje tři konstitutivní prvky, které by přeshraniční skupina měla splňovat, aby mohla být považována za diasporu. Prvním prvkem je rozptýlení komunity na základě donucení nebo vlastního rozhodnutí. Brubaker spatřuje jako důležité, aby skupina překročila hranice, odešla ze své vlasti a přebývala na území jiného státu, ale současně se stále orientovala na skutečnou nebo domnělou vlast, která skupině dává zdroj hodnoty, identity, soudržnosti a loajality. Na rozdíl od Safrana Brubaker nepovažuje za stěžejní touhu komunity po návratu do vlasti a spíše se přiklání ke Cliffordovi, který zdůrazňuje schopnost komunity znovu vytvořit hybridní kulturu na jiném místě než v zemi svého původu. Odkazování se k vlasti je proto druhým kritériem.

Posledním konstitutivním znakem je pro Brubakera udržování hranice mezi kolektivem a hostitelskou zemí. Toto vymezení vůči většině v nové zemi může být způsobeno odporem k asimilaci, sebe-segregací nebo sociálním vyloučením. Hranice společenství jsou podle Brubakera právě tím, co umožňuje komunitě držet pohromadě na základě solidarity, ale současně stále udržovat vztahy s vlastní a diasporami stejného národa v jiných zemích. Pomocí těchto vazeb se totiž může vytvářet jedno nadnárodní společenství.¹⁸

Hranice mezi diasporní komunitou a většinovou společností je však neustále vystavena erozi, která je viditelná na proměně identity skupiny. Komunita diaspory má tendenci mít silnější vazby s vlastní a udržovat vnitřní solidaritu v době těsně po emigraci. Ta ale s postupem času upadá. Podle Brubakera je proto stále udržování hranic mezi komunitou a hostující

¹⁵ COLLIER, D. MAHON, E., J. Conceptual "Stretching" Revisited, s. 846.

¹⁶ BRUBAKER, Rogers. The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies*. Colchester: Taylor & Francis Group, 2005, Vol. 28, No.1, s. 1.

¹⁷ Tamtéž, s. 1-4.

¹⁸ Tamtéž, s. 5-7.

společností podstatné jen tehdy, když přetrvává po druhou či třetí generaci.¹⁹ Diaspora je tak časovým fenoménem, který neznamená definitivní označení kolektivu. Jeho identita se totiž může na základě různých okolností proměňovat.²⁰

K těmto třem kritériím Brubaker přidává další důležitý prvek založený na řečových aktech. Podle Brubakera existují případy, kdy jsou skupiny nebo jejich jednotliví členové označeni za příslušníky diaspory, avšak oni sami se tak nevnímají. Společenská vědci tak ve svém výzkumu často dělají chyby, protože předpokládají, že je člověk členem diaspory na základě svého původu. Brubaker proto navrhuje, aby při zkoumání příslušné transnacionální skupiny bylo pohlíženo i na to, jak o sobě skupina hovoří, nebo jak je označována zvenčí.²¹

Čtvrté kritérium proto spočívá na postoji či tvrzení (*claim*) skupiny o jejím nároku na to být označena za diasporu. Toto tvrzení o tom, že je skupina diasporou, může vycházet od samotné skupiny nebo zvenčí od osob, které Brubaker označuje za politické nebo kulturní podnikatele. Spíše než o jasně dané entitě je proto třeba pohlížet na diasporu jako na tvrzení o existenci specifického společenského konstruktů, díky kterému dochází nejen k artikulaci projektů, formulování očekávání, mobilizování energie, apelu na loajalitu, ale především ke konstruování skupinové identity.²²

Brubaker zastává názor, že spíše než o diaspoře jako skupině lidí je lepší v tomto smyslu hovořit o diasporických postojích, tvrzeních, projektech nebo praktikách. Zkoumat řečové akty nám totiž umožňuje lépe pochopit, jak je tento koncept diaspory konstruován a jak na něj reagováno.²³

2.2. Nacionalismus diaspory

Všechny čtyři Brubakerovy konstitutivní prvky ukazují, že je diaspora přímo vázána na vlast v podobě národního státu. Skrze národní stát následně diaspora konstruuje a definuje svou identitu. Podle Brubakera se však diaspora při vytváření svého narativu velmi často dopouští esencializace, mytologizace a idealizace národa ve své původní vlasti, aby mohla dokázat, že je také součástí imaginární představy jedné homogenní komunity.²⁴ Skupina totiž touží po tom, aby i přes své odloučení od vlasti s ní byla stále ve spojení.

Vztahování se diaspory k původní vlasti označuje Benedict Anderson jako nacionalismus na velké vzdálenosti (*long-distance nationalism*), který vzniká teprve v exilu

¹⁹ Tamtéž, s. 5-7.

²⁰ Tamtéž, s. 11.

²¹ Tamtéž, s. 11.

²² Tamtéž, s. 11-13.

²³ Tamtéž, s. 11-13.

²⁴ Tamtéž, s. 7-10.

nebo z pocitu odloučení a opuštění své domoviny. Tento typ nacionalismu je podle Andersona produktem kolonialismu, který způsobil masivní přesuny lidí mezi kontinenty. Kolonialismus totiž vytvořil specifickou identitu lidí, kteří i přesto, že byli potomky prvních generací kolonizátorů, považovali svůj domov v Severní i Jižní Americe za evropský. Tato identita byla vytvořena střetem s odlišnou kulturou původních obyvatel Ameriky, která kolonizátorům pomohla uvědomit si jinakost svého způsobu života a upnula je k jejich bývalé domovině. Tuto myšlenku ilustruje Anderson na knize Mary Rowlandson z roku 1682. Tato Američanka v ní popisuje, jak byla unesena příslušníky domorodého indiánského kmene, a teprve v zajetí se u ní kvůli stesku po anglických polích a dobytku vytvořil nacionalismus. Rowlandson sice od dětství žila v Americe, ale pole a dobytek odrážely něco, co považovala za *anglickost*. Věci měly anglickou povahu, protože byly výsledkem práce „anglických rukou”.²⁵

V následujících staletích to byl právě kapitalismus financující kolonizaci a obchod s otroky, tedy velké přesuny lidí z jedné části světa na druhou, v kombinaci s knihtiskem, které pomohly vytvořit narativ „britskosti” a „domorodectví”.²⁶ Také v Evropě 19. století exulantství společně s tiskem podle Andersona přímo utvářely nacionalismus.²⁷ Industrialismus zásadním způsobem rozrušil vazby lidí na svůj region a byrokratizace impérií pozvedla pouze jeden z množství vernakulárních jazyků v zemi na pozici oficiálního jazyka říše. Kvůli rozporu mezi oficiálním a mateřským jazykem se u některých jedinců začala formovat určitá exilová negativní identita vyčleňující se vůči tlaku zvenčí.²⁸ Skupiny složené z těchto jedinců následně formulovaly nacionalismy, konstruovaly národní hnutí a iniciovaly odtržení celých národů od impérií.²⁹ Za vhodný příklad takového národního buditele, který odpovídá Andersonově schématu, můžeme považovat Tomáše Garriguea Masaryka.

Zásadním prvkem, který dle Andersona pomohl šířit nacionalismus mezi masy, byl právě rozvoj komunikačních zdrojů, tedy telefonu, rádia, televize a počítačové sítě.³⁰ Masmédia umožnila hladké a rychlé šíření informací a propojení mezi lidmi v domovině a diaspoře. Moderní technologie dnešní doby proto podle Andersona způsobují, že migranti jsou schopni velmi snadno a rychle komunikovat se svými bližními, financovat skupiny ve své vlasti nebo získat přístup ke kultuře domoviny skrze kyberprostor.³¹

Anderson tyto důsledky médií ukazuje opět na příkladu Spojených států amerických. V průběhu 19. a na počátku 20. století se Spojené státy potýkaly se značnou vlnou imigrace, kterou se pokusily vyřešit politikou naturalizace a homogenizace milionů migrantů. Tento

²⁵ ANDERSON, B. *The Spectre of Comparisons*, s. 61.

²⁶ Tamtéž, s. 62-63.

²⁷ Tamtéž, s. 64-65.

²⁸ ANDERSON, Benedict. *Long-distance Nationalism: World Capitalism and the Rise of Identity Politics*. Amsterdam: Centre for Asian Studies Amsterdam, 1992, s. 5-6.

²⁹ ANDERSON, B. *The Spectre of Comparisons*, s. 64-65.

³⁰ Tamtéž, s. 66-67.

³¹ Tamtéž, s. 67-68.

koncept, označovaný jako *melting pot* (tzv. tavící kotel), založený na ideji jedné společné americké identity všech občanů a opuštění původních etnických a kulturních vazeb, se však záhy ukázal jako nefunkční.³²

I přesto, že se Spojené státy americké snažily všechny přistěhovalce asimilovat a vytvořit homogenní kulturu, značná část imigrantů zůstávala v solidárních komunitách, vydávala noviny v jazyce původní domoviny a učila děti kultuře a náboženství své vlasti. Většinou společností však byly tyto partikulární identity odmítány. Změna nastala až v 60. a 70. letech 20. století, když byla příslušníkům menšin umožněna participace na politice státu³³ a došlo k revoluci v dopravě a komunikaci. Na základě těchto skutečností se ve společnosti vytvořil zájem o multikulturalismus a etnická studia, který však s sebou nesl i zvýšení důrazu na národní identitu imigrantů.³⁴

Toto částečné uznání partikulárních identit imigrantů se podle Andersona projevuje ve dvou jevech: fiktivním národním charakteru a moderní podobě výše zmíněného nacionalismu na velké vzdálenosti. Podle prvního jevu jedinci, kteří mají určitý etnický původ, kulturní identitu svých předků zpětně rekonstruují a dělají z ní část své identity. Tento jedinec se nijak nepodílí na participaci na politice, kulturním nebo veřejném životě ve vlasti svých předků, avšak národní identitu domoviny mytologizuje, idealizuje a používá ji pro své vlastní účely. Anderson jako příklad fiktivní národní identity uvádí potomka Irů z Chicaga, který nezná irské knihy a neplatí v Irsku daně, ale má romantický pohled na kulturu svých předků a důsledně slaví všechny tradiční irské svátky.³⁵

Druhý typ, moderní verze nacionalismu na velké vzdálenosti, představuje imigranta z periferie,³⁶ který se usadil v jádru a následně podněcuje rozvoj své domoviny zvenčí. Tento jedinec financuje domovinu nebo ovlivňuje její politiku na základě komunikačních sítí, avšak sám zůstává v bezpečí mimo vlast, jelikož nepodléhá jejím zákonům nebo daňovým povinnostem. Emigrant tak snadno může vytvářet propagandu a budovat sítě mezi obyvateli v zahraničí. Podle Andersona tímto způsobem proto v exilu snadnějším způsobem vzniká fundamentální nebo militantní verze nacionalismu. Jedinec sice může být ve svém současném domově stigmatizovaný nebo marginalizovaný, ale v původní domovině představuje národního hrdinu.³⁷ Za příklad této silné diaspory mohou sloužit Tamilové žijící mimo vlast, kteří finančně a ideově významným způsobem ovlivňovali občanskou válku na Srí Lance.

³² Tamtéž, s. 70-71.

³³ ANDERSON, B. *Long-distance Nationalism*, s. 7.

³⁴ ANDERSON, B. *The Spectre of Comparisons*, s. 70-71.

³⁵ Tamtéž, s. 72.

³⁶ Anderson ve svém textu nepoužívá pojmy „jádro“ a „periferie“, ale „first-world country“ a „second“ nebo „third world country“. Pro zjednodušení označení v práci proto bylo využito pojmů „jádro“ a „periferie“ Immanuela Wallersteina, srov. BARŠA, Pavel. CÍSAŘ, Ondřej. *Anarchie a řád ve světové politice. Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2008, s. 228-229.

³⁷ ANDERSON, B. *The Spectre of Comparisons*, s. 73-74.

Aby mohl být nacionalismus na velké vzdálenosti vytvářen a udržován, jsou podle José Sobrala zapotřebí dva vzájemně provázané procesy: jednota a hranice kolektivu. Pro soudržnost jedinců je tak důležité neustálé spojení s kulturou vlasti na základě vzpomínek na domovinu. Hranice skupiny, vytvořené dobrovolně nebo jako důsledek stigmatizace, zaručují jasné oddělení skupiny od většiny. Oba tyto procesy se vzájemně kombinují a vytvářejí u příslušníků diasporní skupiny silnou národní identitu.³⁸ Míra národního vnímání u diaspor je tak přímo závislá na tom, jakým způsobem je v jejich narativích zobrazován domov a jak jsou většinovou částí vyčleňováni ze společnosti hostitelské země.

Američan z Chicaga je považován za příslušníka irského národa pouze na základě toho, co pro něj symbolizuje představa Ira.³⁹ Pro Andersona tak není rekonstrukce identity tohoto člověka založená na faktech, ale na mytologizaci a vlastní imaginaci toho, jak si jedinec představuje irského člověka. V představách Američana irského původu totiž mezi ním a lidmi v Irsku vzniká fiktivní pouto, určitá imaginární komunita. Narativ domoviny je proto pro fiktivní národní charakter důležitým konstitutivním prvkem.

Podobně také u migranta z periferie, který udržuje vztahy se svou domovinou a ovlivňuje ji především skrze komunikační sítě, hraje narativ velmi důležitou roli. Stigmatizace většinovou společností v hostující zemi navíc u emigranta způsobuje větší emoční připoutání k domovině. Na základě toho, že přistěhovalci mohou neustále komunikovat s lidmi doma, navíc mají určitou zprostředkovanou představu „domova“, který je za všech okolností vždy s nimi.⁴⁰

Podle Andersona je proto každá skupina ideově operující s nacionalismem, ať v zahraničí nebo doma, imaginární komunitou. Pod pojmem imaginární komunita Anderson chápe národní, kulturní či náboženskou skupinu skládající se z jedinců, kteří se kvůli množství členů nikdy vzájemně nepotkají, ale v mysli každého z nich žije jejich obraz jednotného společenství. Anderson se proto domnívá, že všechny komunity, kde nedochází k setkání z očí do očí, jsou vymyšlené a vzájemně se odlišují podle způsobu, jak byly utvořeny na základě imaginace. Tyto komunity však nejsou neomezené, jelikož jejich hranice vytváří ostatní skupiny a nikdy nemohou být spojovány s celým lidstvem.⁴¹ U každé imaginární komunity proto přímo záleží na naraci identity, která je s daným společenstvím spojena.⁴²

³⁸ SOBRAL, José, M. Long-distance nationalism, boundaries and the experience of racism among Santomean migrants in Portugal. In: ABOIM, S., GRANJO, P., RAMOS, A. ed. *Changing Societies: Legacies and Challenges. Vol. I. Ambiguous Inclusions: Inside Out, Inside In*. Lisbon: Imprensa de Ciências Sociais, 2018. s. 51.

³⁹ ANDERSON, B. *Long-distance Nationalism*, s. 11.

⁴⁰ Tamtéž, s. 7-8.

⁴¹ ANDERSON, B. *Imagined Communities*, s. 6-7.

⁴² ANDERSON, B. *The Spectre of Comparisons*, s. 67-68.

2.3. Identita a vzpomínání

Z etymologického hlediska představuje pojem identity stálost, jednotu nebo shodu více prvků nebo jevů soustředících se do jednoho společného koherentního obrazu. Identita je proto velmi často chápána jako společný základ,⁴³ který spojuje i na první pohled vzájemně různé prvky. V předcházejících dvou podkapitolách bylo vysvětleno, že identita diaspory se přímo váže na nacionalismus a ideu vlasti. V této části textu bude přiblíženo, jak je identita konstruována na základě uchování a neustálé rekonstrukce paměti.

Pro jedince jsou vzpomínky tím, co utváří jeho životní vyprávění. Tyto příběhy o své osobě si však může vybavovat pouze na základě paměti. Ta způsobuje, že je jedinec identický v čase a vnímá sám sebe jako stále stejnou osobu. Již John Locke v Eseji o lidském rozumu zamítl esenciální povahu lidské podstaty a na její místo dosadil vědomí tvořící já člověka. Toto vědomí sebe sama u jedince způsobuje, že já, které udělalo v minulosti určité věci, může v budoucnosti očekávat specifické důsledky. Tím, co zajišťuje, aby si já bylo této homogenity v čase vědomo, je právě paměť.⁴⁴ Na základě paměti je proto založena identita člověka.

Podobně jako u individua je tomu i v kolektivu, pro který paměť také zaručuje jeho soudržnost v čase.⁴⁵ Zatímco v otázce individua byl vliv paměti na identitu jedince prokázán již u Locka, teprve ve 20. století došlo k bližšímu zkoumání souvislostí mezi pamětí a identitou kolektivu. Důležitými vědci, kteří přispěli k debatě o formování kolektivní identity a kultury na základě vzpomínek, rekonstrukce historie a paměti, byli historici Maurice Halbwachs, Jan Assmann a Pierre Nora.

Německý archeolog Jan Assmann hovoří o vztahu mezi identitou a společenstvím na základě kultury. Identita je pro kolektiv formou sounáležitosti, která vytváří konektivní strukturu, na níž je následně postavena celá kultura dané společnosti. Konektivní struktura totiž společně s identitou zaručuje přetrvání vědění a sebezobrazení celého kolektivu. Identita kolektivu tak vytváří jak normativní, tak i narativní aspekty kultury dané společnosti a zaručuje její zachování v čase.⁴⁶

Identita kolektivu není statická, ale naopak je podrobena neustálé změně, zanikání a obnově na základě kultury vzpomínání. Každá společnost si pokládá otázku po tom, co je potřeba si zapamatovat nebo naopak zapomenout, aby byla její identita udržena pro příští generace. Nutnost zapamatovat si a následně předávat myšlenky dalším pokolením podle Assmanna kultury postupně převzaly od starověkého izraelského národa, a podobně jako on

⁴³ MLYNÁŘ, Jakub. Vztah paměti a identity v soudobé sociologii. In: MASLOWSKI, Nicolas a ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť: K teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 258.

⁴⁴ Tamtéž, s. 259-261.

⁴⁵ Tamtéž, s. 259.

⁴⁶ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001, s. 20.

spojily svou tradici s výjimečností a nutností ji uchovat před zánikem. Starověké kultury proto záhy pochopily, že vzpomínky na minulost jsou zásadní pro jejich orientaci v budoucnosti.⁴⁷

Z výše zmíněného je proto patrné, že vzpomínky a paměť hrají pro konstrukci identity zásadní roli. Maurice Halbwachs v tomto smyslu rozlišuje mezi dvěma typy vzpomínek: vnitřními a vnějšími. Zatímco vnitřní vzpomínky jsou ty, které se dají označit za narativ našeho života, který si o sobě každý jednotlivec sám vypravuje, vnější naopak představují něco, co Halbwachs označuje jako kolektivní paměť. Tato kolektivní paměť pak představuje heslovitý, schematický a zkratkovitý soubor vyprávění, který je daný specifickému kolektivu. Na základě příběhů, které považuje za nutné si zapamatovat, proto paměť přímo tvoří jeho identitu.⁴⁸

Halbwachs vysvětluje, že je omylem považovat vnitřní vzpomínky za náš individuální výtvar a vlastnictví. Podle Halbwachse totiž všechny vzpomínky vznikají v kolektivním prostředí, jelikož i skutečnosti, které jsme zažili úplně sami, jsme si zapamatovali pouze kvůli tomu, že kolektiv, v němž žijeme, je za důležité pravděpodobně považoval.⁴⁹ V naší mysli tak s sebou neustále nosíme vzpomínky na druhé lidi nebo historické konstrukce naučené od společnosti.⁵⁰ Každá individuální a kolektivní paměť vzniká právě na základě komunikačních procesů, což znamená, že se historie člověka i kolektivu uchovává díky rozhovorům mezi lidmi.⁵¹

Podle Halbwachse tak ve své mysli máme pouze střípky vzpomínek, k nimž potřebujeme svědectví druhých, abychom byli schopni si je vybavit. Vzpomínání však není pouze individuálním, ale především kolektivním aktem. Když si vybavujeme vzpomínky, současně se totiž stáváme částí skupiny svědků, která určitým způsobem přemýšlí nad minulými událostmi. Pokud se však kolektiv svědků rozpadne a my již nejsme v kontaktu s ostatními členy, kteří by nám vzpomínky znovu vybavovali nebo by je udržovali, paměť na události se z naší mysli začnou vytrácet.⁵²

Naše vzpomínání na události tak závisí na průsečících vzpomínek s ostatními. Abychom si na danou skutečnost vzpomněli, musí moje výpověď i svědectví druhého vykazovat dostatek znaků shody. Kolektivní paměť proto funguje právě na tom, že lidé nám připomínají vzpomínky a naše paměť je přímo vázána na názor skupiny, se kterou vzpomínky sdílíme.⁵³ Pokud však vzpomínky dané skupiny v myslích jejich členů postupně zaniknou, dojde k rozkladu skupiny.

Každý člověk se během svého života stane členem velkého množství kolektivů, které různým způsobem vznikají, trvají a zanikají v čase. Uvnitř každé z těchto skupin tak existuje specifická kolektivní paměť, která udržuje vzpomínky na podstatné události. V situaci, kdy je

⁴⁷ Tamtéž, s. 31-33.

⁴⁸ HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, s. 95.

⁴⁹ Tamtéž, s. 104-105.

⁵⁰ Tamtéž, s. 53.

⁵¹ ASSMANN, J. *Kultura a paměť*, s. 36-37.

⁵² HALBWACHS, M. *Kolektivní paměť*, s. 54-56.

⁵³ Tamtéž, s. 61.

skupina malá, jako např. vesnice, se lidé navzájem znají a podílejí se na vytváření kolektivu. Všichni členové této drobné skupiny totiž přemýšlí a vzpomínají společně. Také konstrukce jejich kolektivní identity je proto výsledkem činnosti celého kolektivu.⁵⁴

Příkladem kolektivní paměti, podstatným pro tuto práci, je národní paměť. Tato paměť národního kolektivu se vyznačuje tím, že se nezajímá o příběhy svých individuálních členů, ale představuje shrnutí nejdůležitějších momentů, které zasáhly do života skupiny, označované jako národ, jakožto celku. Z celého národa jsou proto vybíráni jedinci a události, které v rámci historie formovaly celou skupinu a poskytují jim orientační bod v čase.⁵⁵ Pokud však připustíme, že si národ z dějin vybírá pouze ty okamžiky, které jsou vhodné pro jeho konstrukci identity, nutně tím vzniká propast mezi tím, co je dějinnou pamětí a co reálnou historií.

Paměť se dle Halbwachse snaží vytvořit kontinuální vyprávění o minulosti, které je přímo svázáno s tím, co si o dějinách pamatují členové skupiny, které se tato paměť týká. Pokud se proto zásadním způsobem mění to, co si členové skupiny pamatují nebo co kolektiv považuje za důležité si pamatovat, proměňuje se i její celkový charakter. Změnou ve vedení národa se proto klidně může stát, že pokud se upraví důraz kladený na specifické historické okamžiky, jimiž kolektiv procházel, můžeme skupině, v níž jsme stále stejným členem, ze dne na den přestat plně rozumět.⁵⁶

Oproti tomu historie jakožto snaha o zaznamenání faktů, jež se v dějinách udály, nastává podle Halbwachse v okamžiku, kdy se sociální paměť daného kolektivu rozpadá. Tím, že se historie zajímá o různé události rozličných skupin, rozrušuje kontinuitu kolektivu a snaží se o podání celistvého obrazu dějin.⁵⁷ Zatímco historie se dívá na minulost zvenčí, kolektivní paměť ji vidí zevnitř a upravuje si vlastní obraz minulosti skupiny tak, aby se v něm poznala. Cílem paměti je totiž vytvořit určité iluzorní zdání jednoty, které dodává identitě soudržnost v čase.⁵⁸ V okamžiku, kdy paměť formuje jeden ucelený historický obraz, historie předpokládá rozdíly a překrývání. Paměť je proto vždy vlastní pouze danému kolektivu a je specifická, zatímco historie je spíše univerzální.⁵⁹

Paměť je rekonstrukcí dějin na základě zvláštního klíče, který určuje, co bude zapamatováno nebo naopak zapomenuto. Proces utváření paměti je proto kvůli svému spojení s identitou u politických kolektivů přímo spojen s rozvržením moci ve skupině. O paměť jsou vedeny politické boje týkající se zapomenutí či zapamatování určitých interpretací minulosti.⁶⁰ Názory na to, jak má paměť politického kolektivu vypadat, nikdy nejsou jednotné a vždy dochází ke konfliktu různých narativů a interpretací ve veřejném prostoru. Paměť se totiž

⁵⁴ Tamtéž, s. 123.

⁵⁵ Tamtéž, s. 122.

⁵⁶ Tamtéž, s. 124-128.

⁵⁷ Tamtéž, s. 130-131.

⁵⁸ Tamtéž, s. 133-134.

⁵⁹ ASSMANN, J. *Kultura a paměť*, s. 42-43.

⁶⁰ KUBIŠOVÁ, Z. *Kolektivní paměť a národní identita*, s. 84-85.

netýká pouze minulosti, ale je spojena se specifickými dobry kolektivu do budoucna, které si navzájem protiřečí, vylučují se, soupeří a relativizují se.⁶¹

Jak již bylo vysvětleno výše u rozboru myšlenek Jana Assmanna, změna paměti s sebou nese i proměnu identity kolektivu. Pokud se proto reprezentace kolektivu, tedy představitelé moci, změní, přináší to nutně i změnu identity kolektivu. V každé identitě politického kolektivu založeného na paměti tak existují trhliny a diskontinuity způsobené její neustálou transformací, Minulost ani budoucnost totiž nejsou nikdy pevně stanoveny. Vždy u identity kolektivu záleží na specifických interpretacích dějin, které vycházejí z rozložení moci v rámci diskurzu.⁶² Podle Johna Halla je podobně také identita diaspory, jako jeden z příkladů politického kolektivu, výsledkem procesu výroby a konstrukce vytvořeném v rámci souboje o její reprezentaci.⁶³

2.4. Nástroje paměti

Pro vysvětlení fungování paměti je nutné rozlišovat mezi tím, jak je paměť konstruována a s jakými nástroji pro své uchování pracuje. Paměť má totiž na rozdíl od historie tendenci mobilizovat emoce a zaměřovat se na prožívání okamžiků. Podle Assmanna paměť ukládá dějinné okamžiky do specifických symbolických figur, které mají mít při následné interpretaci určitý význam pro vysvětlení toho, co se děje v přítomnosti nebo se stane v budoucnosti. Paměť má proto tendenci přetvářet historické okamžiky do mýtů, které normativně a formativně působí na přítomnost a budoucnost. Pro paměť je proto typické, že dává proběhlým událostem určitý sakrální nádech a pro vybavení vzpomínek používá svátky nebo slavnosti. Tím, že se tyto mýty rituálem zpřítomní, vznikne pouto mezi minulou a přítomnou verzí komunity a tudíž i kontinuita v její identitě.⁶⁴

Anthony Smith vysvětluje, že čím více jsou mýty u nacionalismů totožné s pamětí národa, tím lepší vzniká spojení členy v dané komunitě. Existují různé typy mýtů, které se mohou týkat společného původu, výjimečnosti kolektivu, jeho vyvolenosti, posvátné domoviny nebo zlatého věku v dějinách společnosti. Mýty proto mohou idealizovat konkrétní historické fáze, které jsou prezentovány jako doba politické nebo vojenské slávy. Národ v této době podle mýtů vzkvátal, umění a věda byly na výši a došlo k uskutečňování společenských ctností kolektivu i jednotlivců. Toto období tak slouží jako příklad pro pozdější generace hodný

⁶¹ BARŠA, Pavel. Paměť národa a vědění historie. In: POLIAKOVÁ, Martina; RAŠKA, Jakub a SMYČKA, Václav. (eds.) *Uzel na kapesníku. Vzpomínka a narativní konstrukce dějin*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2014, s. 108.

⁶² HALL, Stuart. Cultural Identity and Diaspora. In: *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory*. Londýn: Routledge, 1994, s. 225-226.

⁶³ Tamtéž, s. 222.

⁶⁴ ASSMANN, J. *Kultura a paměť*, s. 48-50.

nápodoby a je svázán s obrazem hrdosti národa. Potomci totiž nesmí zradit odkaz svých předků a měli by se ideálu snažit co nejlépe přiblížit.⁶⁵ V této souvislosti proto mýty neinterpretují pouze dějiny, ale mají své konsekvence i pro budoucnost, protože často určují povahu směřování daného kolektivu a smýšlení jeho jednotlivých členů.

Tato idealizace dějin nutná nápodoby se odráží v esencialisticky vnímané identitě politického kolektivu. Mýty totiž způsobují představu, že existuje něco jako opravdové jádro kolektivu nebo reálná identita skupiny, ukrývající se v jednotlivých vlastnostech jeho členů. Tuto tajnou identitu je nutné objevit, zviditelnit a následně se podle ní řídit. Pravá jednota se totiž skrývá pod povrchními rozdíly mezi členy kolektivu a vzájemně je téměř až magickým poutem spojuje dohromady.⁶⁶ Vytváření zdání, že je identita kolektivu založená na skryté esenci, je tak druhým nástrojem paměti, který kromě mýtů paměť pro své udržení používá.

Třetím způsobem, jak je paměť kolektivu udržována, je snaha o připoutání se k hmotným i nehmotným kulisám. Paměť má totiž ve snaze o své udržení tendenci se vázat na prostor, předměty nebo události, které následně fungují jako symboly pro její aktualizaci.⁶⁷ V souvislosti s tím hovoří Pierre Nora o místech paměti (*lieux de mémoire*), které kolektivům slouží pro uchování kontinuity. Tato místa jsou lidmi vytvářena v okamžiku, kdy začne docházet k vyčerpání paměti, podle které lidé v daném kolektivu žili a jež dávala společnosti intimitu. Důvodem uvedeného slábnutí paměti je podle Nory historie, která rozbíjí jednotný obraz dějin a kontinuity mezi minulostí a budoucností, jež vytvářela paměť. Aby byla paměť zachována, je potřeba ji připoutat k místům paměti.⁶⁸

Za tímto jevem Nora spatřuje širší historické okolnosti. Globalizace, demokratizace a masová kultura totiž zničily povahu společnosti založené na paměti a instituce, které předávaly hodnoty z generace na generaci, jako církve, škola nebo rodina, tak přestaly fungovat.⁶⁹ Média způsobila, že paměť, která byla srozumitelná a šla snadno předávat z jednoho pokolení na druhé, byla nahrazena úzkým tokem dostupných historických faktů, jenž pro kolektiv již nepředstavuje normativní hodnotu. Historická fakta jsou totiž univerzální a vzájemně poměřitelná a nevyplývají z nich specifické konsekvence pro kolektiv.⁷⁰

Připoutání k místům je navíc způsobeno i tím, že již dále není potřeba, aby paměť hrála v našich každodenních životech nějakou významnější roli. Pokud je totiž nutné paměť vyvolat, je možné navštívit příslušná místa a pocity si znovu vybavit. Stačí tak, aby byla paměť zaznamenána a připravena k případnému využití v budoucnosti. Tato skutečnost však s sebou

⁶⁵ KUBIŠOVÁ, Z. Kolektivní paměť a národní identita, s. 102-104.

⁶⁶ HALL, S. Cultural Identity and Diaspora, s. 223-224.

⁶⁷ RANDÁK, Jan. Paměť v prostoru a prostor v paměti – příklad moderní české společnosti. In: POLIAKOVÁ, Martina; RAŠKA, Jakub a SMYČKA, Václav (eds.). *Uzel na kapesníku. Vzpomínka a narativní konstrukce dějin*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2014, s. 114.

⁶⁸ NORA, P. Between memory and history, s. 7.

⁶⁹ Tamtéž, s. 2.

⁷⁰ Tamtéž, s. 3.

přináší i nevýhody v podobě zaznamenávání přílišného množství informací, které ani nemusí být využity, nebo přílišného zatížení na původ. Každý jev, jedinec, sociální skupina nebo disciplína se totiž snaží zkoumáním svého původu vysvětlit svou jedinečnost, i když k tomu nemusí existovat žádný validní důvod.⁷¹

Na počátku vytváření každého místa paměti je nutnou podmínkou akce pamatování. Místa paměti proto vznikají kvůli přetržení kontinuity mezi minulostí a budoucností, které učinila historie. Společnost totiž věří, že všudypřítomná paměť, která existovala v jejich životech a dávala jim smysl, již není spontánní a proto je nutné vytvořit místa, které budou připomínat minulost. Na nich jsou následně postaveny oslavy výročí a další události, které zachraňují identitu kolektivu před jejím zánikem. Společnost se tak důrazem na historii zbavila paměti, což však neznamená, že ji již nepotřebuje.⁷²

Kolektiv tak pro své udržení kontinuity uměle vytváří místa paměti, aby do nich mohl promítnout emocionalitu, rezonanci a jednotu kolektivu. Do těchto míst vkládá restaurovanou reprezentaci minulosti, která je iluzí sloužící pro současné a případně i budoucí účely kolektivu. Tyto reprezentativní prvky shromážděné v místě paměti vytvářejí silný symbol, který je následně medializován pomocí vizuálních symbolů.⁷³ Účelem míst paměti je uchovat něco, co nesmí být zapomenuto, a to v co nejsilnějším a nejjednodušším symbolu, který je snadno vyvolatelný. Místa proto zachycují maximální počet významů za použití co nejmenšího počtu znaků.⁷⁴

Místem paměti jsou proto veškerá muzea, archivy, památníky, hřbitovy, monumenty, ale také slavnosti nebo významná data, která slouží jako symbol pro připomenutí paměti a uchování identity kolektivu.⁷⁵ Místa tak nemusí být pouze fyzická, ale jedná se i o nehmotné skutečnosti, které mohou stejně dobře sloužit k mobilizování paměti a její reflexi. Na základě míst paměti jsou tak neviditelným vláknem spojeny zdánlivě nesouvisějící objekty do jedné sítě kolektivní paměti, která je pomocí míst uváděna z nevědomí do vědomí.⁷⁶

Halbwachs v této souvislosti hovoří o figurách vzpomínání, jakožto specifických událostech, místech nebo osobách, na základě kterých jsou vzpomínky převáděny do forem, jež je možné uchovat. Figury vzpomínání jsou tak časově a místně specifikovány, aby byly schopné být stabilním prvkem v ideové soustavě společnosti a sloužit jako záchytný bod pro její vzpomínání. Tyto figury vzpomínání se však vždy váží na určitý kolektiv a jeho vzpomínky, komunikační formy skupiny a především také na její hodnotové soudy. Pro skupinu jsou figury velmi významné z hlediska chápání sama sebe, vytváření cílů a definování postojů k určitým

⁷¹ Tamtéž, s. 10.

⁷² Tamtéž, s. 7.

⁷³ Tamtéž, s. 11-14.

⁷⁴ Tamtéž, s. 15.

⁷⁵ Tamtéž, s. 7.

⁷⁶ Tamtéž, s. 18-20.

skutečností.⁷⁷ U míst a figur proto nejde pouze o reprodukci minulosti, ale o udržení zdání existence určité společné esence, která se projevuje v identitě kolektivu.

Na figurách vzpomínání a místech paměti je patrné, jak zásadní je pro tvorbu identity skupiny prostor a předměty, které kolektiv obklopují. Objekty kolem nás totiž vždy tvoří naši součást. Tento pohyb však není jen jednostranný, jelikož se i my sami do předmětů a prostoru otiskujeme. Veškeré věci a místa totiž mají takový význam, který jim daná skupina přisoudí. Materiální předměty, s nimiž skupina pracuje, nebo prostor, který obývá, jsou kolektiv na základě soustavy symbolů srozumitelné. Dáváme jim totiž takovou podobu, jež pro nás představuje specifický význam, který dokážeme interpretovat pouze my. Mezi lidmi, prostorem a předměty tak vznikají silné vazby, které následně ovlivňují rys a identitu skupiny. Tyto věci a místa tak dávají smysl vzpomínkovým rámcům a fungují jako kotvy pro identitu.⁷⁸

Prostor je na rozdíl od vzpomínek v čase víceméně neměnný a stabilní prvek, který nepodléhá stárnutí. Změna v prostoru tak přichází pouze v okamžiku, kdy je do něj zasaženo činností člověka.⁷⁹ Pokud je totiž prostor určitým způsobem formován, nedochází k odporu materiálu, ale naopak lidí, kteří jsou na materiální uspořádání zvyklí a spojují s ním své vzpomínky a vzorce chápání.⁸⁰ Místo navíc nikdy nenesou vzpomínky pouze jednoho kolektivu, ale je součástí tolika vzpomínkových rámců, kolik skupin se na něj rozhodne navázat svoji symboliku.⁸¹ Právě kvůli těmto vlastnostem je proto prostor velmi dobrým médiem, na něž se dají navázat prvky identity kolektivu, a které pomáhá k mobilizaci vzpomínek.

⁷⁷ ASSMANN, J. *Kultura a paměť*, s. 38-40.

⁷⁸ HALBWACHS, M. *Kolektivní paměť*, s. 185-187.

⁷⁹ Tamtéž, s. 226-227.

⁸⁰ Tamtéž, s. 192.

⁸¹ Tamtéž, s. 223-224.

3. Česká identita v kibucu Sarid a její znovuoobnovení

3.1. Poměry v Československu

Za první republiky žilo v Československu přibližně 350 tisíc obyvatel židovského původu, kteří tvořili 2,5 % z celkové populace země.⁸² Ihned po vytvoření samostatného Československého státu zformovali Židé z území Čech, Moravy a Slezska Národní radu židovskou, která požadovala po nově vznikajících státních institucích uznání Židů jako menšiny. Po dlouhém vyjednávání mezi Masarykem a představiteli Národní rady židovské byli Židé uznáni jako národnost, avšak nebyli jako menšina uvedeni v Ústavách z roku 1918 ani 1920. Tento krok byl Československou vládou odůvodněn tím, že specifikace národních menšin v Ústavě by mohla vést k nechtěným požadavkům na jejich separaci. Uznání Židů jako menšiny se proto promítlo až do sčítání lidu z roku 1921 a 1930, kdy se lidé židovského původu v Československu mohli přihlásit k židovské národnosti. Podle Tomáše Pojara tak bylo Československo první zemí v Evropě, která uznala existenci židovského národa jako kolektivitu a nikoliv jen jako jednotlivců, jak tomu bylo například ve Francii.⁸³

Mezi Židy žijícími v různých částech Československa byl značný rozdíl. V Praze, kde byla usazena asi polovina všech Židů v Čechách, žili především bohatí, sekulární a asimilovaní Židé, kteří do velké míry splývali s většinou československou společností. Ve zbytku Čech bylo možné židovské komunity nalézt spíše ve městech. Židé na Moravě a na Slovensku naopak žili spíše na vesnicích a byli úzce spojeni se svojí náboženskou komunitou. V Podkarpatské Rusi byly židovské komunity nejméně asimilované i přesto, že Židé zde představovali více než 15 % zdejší populace. Velké množství židovských komunit na tomto území žilo pod vlivem chasidismu a mělo svůj vlastní systém náboženských škol.⁸⁴

Rozdíl mezi jednotlivými komunitami nebyl pouze geografický, ale také jazykový a ideologický. Existovaly německé, české, maďarské a jidiš komunity, které se pohybovaly na škále od agnosticizmu, sekularizmu a sionizmu až po ultraortodoxii. I tyto různé skupiny však vzájemně vytvářely rozličné kombinace s odlišnými požadavky.⁸⁵

Mezi nimi existovali také většinou asimilovaní jedinci, kteří se otevřeně hlásili k československému národu. Tuto skutečnost dokládali historickým vztahem mezi Židy a obyvateli Českých zemí. Na základě těchto myšlenek se proto začala vytvářet specifická historiografie, která chtěla tento vztah jasně ukázat. V průběhu dvacátých let 20. století byl

⁸² BERGER, Natalia. ed. *Where Cultures Meet: The Story of the Jews of Czechoslovakia*. Tel Aviv: Beth Hatefutsoth, the Nahum Goldmann Museum of the Jewish Diaspora and Ministry of Defence Publishing House, 1990, s. 107.

⁸³ POJAR, Tomáš. *T. G. Masaryk a židovství*. Praha: Academia, 2016, s. 178-190.

⁸⁴ BERGER, N. *Where Cultures Meet*, s. 108-110.

⁸⁵ Tamtéž, s. 108-110.

iniciován výzkum historie židovského obyvatelstva Českých zemí a organizace Bnej Brit založila v roce 1928 Společnost historie Židů v Československu. Tato vzdělávací organizace vydávala množství časopisů a sborníků o historii Židů v Českých zemích.⁸⁶

Debaty o historii Židů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku se zúčastnil i lingvista Roman Jakobson, žijící v prvorepublikovém Československu. Na základě studia hebrejských rukopisů doložil, že Židé žijící v Českých zemích ve středověku mezi sebou hovořili česky.⁸⁷ Tyto různé doklady dlouhodobého vztahu a zachované památky na deset století starou židovskou komunitu v československých Židech vzbuzovaly národní vědomí a hrdost.⁸⁸ V důsledku této historie se proto chápali jako jasná součást československé společnosti.

Další významnou skupinou byli také čeští sionisté, kteří na základě idejí Theodora Herzla a dalších myslitelů, především kvůli pogromům ve východní Evropě od konce 19. století, iniciovali vytvoření židovské domoviny na území Palestiny. President Masaryk, ministr zahraničí Edvard Beneš a další osobnosti československého veřejného života otevřeně podporovali sionismus, o čemž svědčí skutečnost, že se v Československu odehrály tři sionistické kongresy. První dva v roce 1921 a 1923 se uskutečnily v Karlových Varech a třetí roku 1933 v Praze. V Československu byly vydávány sionistické noviny jako *Selbstwehr* nebo *Židovské zprávy* a v Moravské Ostravě se v roce 1929 konal Maccabi světový kongres.⁸⁹ Sionismus se tak při porovnání s jinými zeměmi v Evropě pravděpodobně mohl v Československu lépe vyvíjet.

Tento pozitivní oficiální postoj státu k sionismu se promítl i do zahraniční politiky. V roce 1926 navázalo Československo diplomatické vztahy s Britským mandátem Palestina a otevřelo v Jeruzalémě československý konzulát. O rok později Tomáš Garrigue Masaryk v rámci osobní návštěvy přijel do Palestiny a kromě náboženských míst projevil zájem vidět také osadu československých emigrantů Beit Alfa.⁹⁰

I přes svůj nízký počet představovali Židé důležitý prvek ekonomického, politického a kulturního života země. Podle odhadů se českoslovenští židovští průmyslníci svým kapitálem podíleli na 30-40 % celkového hospodářství země.⁹¹ Židovská strana sice nebyla součástí tzv. Pětky, ale měla své zástupce v Národním shromáždění. V roce 1929 byli za Židovskou stranu do parlamentu zvoleni Dr. Ludvík Singer a Julius Reisz a v roce 1935 Dr. Angelo Goldstein a Dr. Hayyim Kugel.⁹²

Z hlediska kultury se, především o pražském prostředí, hovoří jako o jedinečné symbióze mezi Čechy, Němci a Židy, která spisovatelům a umělcům umožňovala rozvíjet jejich

⁸⁶ Tamtéž, s. 111-112.

⁸⁷ Tamtéž, s. 118-119.

⁸⁸ Tamtéž s. 108.

⁸⁹ Tamtéž, s. 110-111.

⁹⁰ Tamtéž, s. 111.

⁹¹ POJAR, T. *T. G. Masaryk a židovství*, s. 182.

⁹² BERGER, N. *Where Cultures Meet*, s. 107.

potenciál. Podle Pavla Eisnera se na vytváření těchto kulturních mostů jedinečným způsobem podíleli Max Brod, Franz Kafka, Egon Erwin Kisch, Jiří Orten a další umělci navazující na autory židovského původu z Rakouska-Uherska, mezi které patřili Siegfried Kapper a Julius Zeyer.⁹³ Židé se také podíleli na presidentových večerech pátečníků.⁹⁴

Čechoslováci židovského původu byli součástí československého kulturního života především z toho důvodu, že na rozdíl od Polska a Maďarska měli Židé v Československu neomezený přístup ke vzdělání. V okolních zemích totiž byly pro přístup Židů na vysoké školy nastaveny kvóty. Židovští studenti tvořili asi 18 % všech univerzitních studentů a též značné množství vysokoškolských pedagogů bylo židovského původu.⁹⁵ Židům v Československu bylo také umožněno mít své vlastní školství. V roce 1920 byla založena první židovská základní škola v Praze a gymnázium v Brně.⁹⁶

Židé v Československu užívali rovná práva a ve městech zažívali svobodu, avšak to neznamenovalo, že by ve společnosti vymizel antisemitismus. Historiografie věnující se Československu má podle Michala Frankla a Miloslava Szabó tendenci vnímat antisemitismus jako okrajový fenomén pravděpodobně z toho důvodu, že je zdůrazněn demokratický a progresivní charakter nového státu, nebo je jeho úroveň projevů nesnášenlivosti vůči Židům srovnávána s antisemitismem okolních států. Antisemitismus v Československu je spojován s hospodářskou krizí provázející konec první světové války a nově vznikající demokratické instituce státu jsou vnímány jako prvek jasně potlačující nenávistné nálady vůči Židům ve společnosti.⁹⁷

Po konci první světové války byli Židé kvůli svému mateřskému jazyku ostatními občany Československa vnímáni jako spojenci Němců a Rakušanů. Situaci navíc zhoršila vlna 18 tisíc židovských uprchlíků z Haliče. Agrese a nenávist vůči Židům poháněná nacionalistickým tiskem mezi roky 1918 a 1919 vedla k pogromům v mnoha židovských komunitách jako v Holešově, Příbrami, Nymburku, Poděbradech, Klatovech, Jindřichově Hradci a na dalších místech.⁹⁸ Otevřenému antisemitismu byli Židé vystaveni především na vesnicích a v malých městech, kde nemohli do takové míry splynout s místním obyvatelstvem.⁹⁹ Na Slovensku byl antisemitismus důsledkem příklonu slovenských Židů k maďarské kultuře, silného vlivu katolické církve na politiku, větší hustoty osídlení Židů a souboje mezi slovenskou a židovskou buržoazií.¹⁰⁰

⁹³ Tamtéž, s. 118-119.

⁹⁴ POJAR, T. T. G. *Masaryk a židovství*, s. 173-182.

⁹⁵ BERGER, N. *Where Cultures Meet*, s. 111-112.

⁹⁶ POJAR, T. T. G. *Masaryk a židovství*, s. 181.

⁹⁷ FRANKL, Michal a SZABÓ, Miloslav. *Budování státu bez antisemitismu? Násilí, diskurz loajality a vznik Československa*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015 s. 11-12.

⁹⁸ POJAR, T. T. G. *Masaryk a židovství*, s. 173-182.

⁹⁹ Tamtéž, s. 180.

¹⁰⁰ FRANKL, M., SZABÓ, M. *Budování státu bez antisemitismu?*, s. 13.

Historiografie zaměřující se na antisemitismu v období první republiky většinou vysvětluje, že úbytek antisemitismu po vyhlášení samostatnosti československého státu byl dán pěti hlavními důvody: Československem stojícím po první světové válce na straně vítězů; schopností lépe se vyrovnat s hospodářskou krizí; antiklerikální povahou československé společnosti; osobami ve veřejném prostoru bránícími před antisemitismem a nakonec nízkému počtu československých Židů a jejich sekularitě.¹⁰¹ Proti antisemitismu ve veřejném prostoru ostře vystupovali president Masaryk, Edvard Beneš, Josef Lukl Hromádka, Emanuel Rádl, Milena Jesenská a další intelektuálové. Autorita těchto osobností podle Tomáše Pojara způsobovala, že projevy antisemitismu byly na veřejnosti spíše mírné.¹⁰²

Podle Frankla a Szabóa však absence antisemitismu ve veřejném prostoru neznamena, že by nesnášenlivost vůči Židům v období první republiky úplně vymizela. Přiklání se spíše k názoru, že se antisemitismus projevoval jako dynamický fenomén, který v době první republiky získával proměnlivou podobu.¹⁰³ Zatímco na konci první světové války a na počátku vytváření samostatného Československa podle Frankla a Szabóa antisemitismus a vyčleňování Židů sloužilo nacionalistům pro vymezení národního kolektivu, po vytvoření samostatného státu se vnímání Židů muselo změnit. Po vzniku Československa národní kolektiv a jeho tvůrci spatřovali za důležité se vymezit vůči cizincům, mezi něž patřili i Židé. Tento narativ se však pod vlivem Masaryka a dalších osobností zásadně změnil. Bylo totiž nutné, aby Československo ze svého diskurzu odstranilo veškeré projevy antisemitismu, aby mohlo být mocnostmi na Versailleské mírové konferenci přijato mezi demokratické země. Političtí představitelé zastupující Československo se proto chtěli vyvarovat srovnávání země s Polskem a Maďarskem, kde docházelo k antisemitským útokům. Podle Szabóa a Frankla tak nebyla tolerance vůči Židům v poválečném Československu a ve 20. letech motivována náboženskou a etnickou tolerancí intelektuálů, ale spíše snahou oslabit nepřátele národa v podobě německé a maďarské menšiny¹⁰⁴

Toto dynamické vnímání antisemitismu poněkud rozbíjí obraz idylického života Židů v prvorepublikovém Československu. Szabó a Frankl totiž dále vysvětlují, že antisemitismus nebyl ve veřejném prostoru přítomný především kvůli Masarykově autoritě a povaze prvorepublikové politiky Pětky spočívající v úzkém spojení s presidentem. Autoři se domnívají, že žádná ze stran nechtěla otevřeně vystoupit proti Masarykovi a konsenzus velkých stran tak nedovoloval menšinovým uskupením prosazovat jejich antisemitské ideje ve veřejném prostoru. V období první republiky proto nedocházelo k rozkrývání nebo potírání antisemitismu, který by mohl vést ke změně veřejného mínění, ale Masarykova autorita

¹⁰¹ Tamtéž, s. 12-13.

¹⁰² POJAR, T. T. G. *Masaryk a židovství*, s. 173-182.

¹⁰³ FRANKL, M., SZABÓ, M. *Budování státu bez antisemitismu?*, s. 14.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 304-306.

fungovala jako prvek, který bránil jeho rozvinutí. Právě z tohoto důvodu byly antisemitské kampaně slovenských autonomistů a uskupení Vlajka, Národní sjednocení nebo Národní liga na začátku 30. let většinou spojeny s kritikou osoby Masaryka a jeho okruhu. Podle Szabóa a Frankla tak právě omezení volné demokracie v Československu způsobilo, že ve veřejném prostoru po určitou dobu antisemitismus nebyl přítomný. V době hospodářské krize a tím spíše po Mnichovské dohodě se ve společnosti znovu objevily antisemitské nálady, protože podle autorů chyběly autority, jež by je zakázaly.¹⁰⁵

Z uvedených informací je proto patrné, že určité části Československa, jako hlavní město Praha, mohly pro československé Židy představovat volné prostředí pro seberealizaci. Je však otázkou, do jaké míry se antisemitismus projevoval v každodenních vztazích mezi občany státu. Potlačování antisemitismu ve veřejném prostoru bylo sice dobrou strategií pro zahraniční politiku, ale nemohlo vést ke dlouhodobé změně povahy československé společnosti. Jak ukazují Szabó a Frankl, v okamžiku, kdy došlo k oslabení autority Masaryka, změnil se narativ národního kolektivu, který se opět začal vymezovat vůči cizincům včetně československých Židů.

3.2. Formování skupiny Bibracha

Kibuc Sarid byl v roce 1926 založen dvěma skupinami migrantů z Evropy, litevskou komunitou Achva a československým uskupením Bibracha. První zárodky existence skupiny Bibracha je možné spatřovat již v Československu, když se několik členů organizace Blau Weiss v Československu rozhodlo, že společně emigrují do Palestiny.¹⁰⁶

Blau Weiss, hebrejsky Techelet lavan, bylo židovské mládežnické hnutí založené před začátkem první světové války, které mělo své dětské skupiny v Praze, Vídni a Berlíně. Po vytvoření Československa došlo na jaře roku 1920 k odtržení české skupiny od mateřského hnutí. Tento spolek se zaměřoval na vzdělání, pořádání společenských akcí a výlety do přírody.¹⁰⁷ Součástí činnosti spolku byla také výuka zemědělství, pomocí které se mladí lidé mohli připravovat na případný život v Palestině.¹⁰⁸ Techelet lavan proto vycházelo z myšlenek sionismu založených na vytvoření spravedlivé a rovné společnosti v Palestině, životě v sepetí

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 307.

¹⁰⁶ ROSEN KARU, Ayelet. *The Czech pioneer group "Bibracha", the Masaryk Forest and the early years of Kibbutz Sarid*. Kibbutz Sarid Archives, Updated edition - March 2023, s. 3.

¹⁰⁷ STELLMACHER, Hildegart, TRAUTMANN, Renate. *Friede dem Fernen und Friede dem Nahen. Erinnerungen an Irma und Jiří Lauscher. (Mír dalekému i blízkému)* Berlin: Metropol Verlag, 2009, s. 228-230.

¹⁰⁸ ŠTĚPKOVÁ, Tereza. TECHETEL LAVAN. In: *Holocaust.cz* [online]. [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/slovnicek-pojmu-z-judaismu/techelet-lavan/>

s přírodou a obdělávání společné půdy.¹⁰⁹ Tyto myšlenky se v této době vázaly pouze na židovskou komunitu a neřešily vztah s arabskými obyvateli v Palestině, což se záhy ukázalo jako velký problém.

Množství československých členů Techelet lavan ovlivnění těmito idejemi podniklo zemědělský kurz ve vesnici Biebrich v Německu. Právě na tomto místě se v červnu roku 1922¹¹⁰ skupina budoucích československých emigrantů a členů Techelet lavan zformovala, definovala své organizační cíle a založila skupinu Bibracha, kterou pojmenovala podle německé osady, kde probíhal výcvik. Většina členů Bibrachy emigrovala do Britského mandátu Palestina mezi roky 1922 a 1926.¹¹¹

Z hlediska přistěhovalectví do Palestiny se emigrace členů Bibrachy nacházela ve třetí a čtvrté vlně alije. Třetí, probíhající od roku 1919 do 1923, a čtvrtá mezi roky 1924 a 1926 přivedla do Britského mandátu téměř sto tisíc migrantů ze střední a východní Evropy. Důvodem odchodu byl rostoucí antisemitismus a omezování svobody praktikovat judaismus.¹¹² Vlny pogromů probíhající od konce 19. století získaly po Říjnové revoluci roku 1917 další náboj.¹¹³ Generace vyrůstající v této době byla socialismem ruské revoluce velmi ovlivněna, ale současně se obávala antisemitismu. Východiskem se jim proto jevil sionismus.

Myšlenky sionismu založené na ideji země, která je vlastněna a obdělávána všemi svými obyvateli, představovala pro emigranty nový začátek a možnost budovat spravedlivou a egalitární společnost v Palestině.¹¹⁴ Ve třetí vlně alije do Britského mandátu Palestina přijely především skupiny jako Bibracha, které již získaly smysl pro kolektivní způsob života v Evropě.¹¹⁵ Kvůli nedostatku pozemků vykupovaných organizacemi Židovského národního fondu (Keren Kayemet L'Jisrael, dále jen „KKL”)¹¹⁶ a Keren Hayesod čekali přistěhovalci i několik měsíců a let na přidělení půdy. Pro zajištění své obživy proto do té doby pracovali ve stavebnictví nebo zemědělství.¹¹⁷

¹⁰⁹ SHAPIRA, Anita. *Israel: A History*. Waltham, Massachusetts: Brandeis University Press, 2012, s. 103-104.

¹¹⁰ עלים לזכרם In: צנטנר אמולדה [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%a0%d7%98%d7%a0%d7%90%d7%9e%d7%95%d7%9c%d7%93%d7%94/>

¹¹¹ ROSEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha"*, s. 3.

¹¹² SHAPIRA, A. *Israel: A History*, s. 105-107.

¹¹³ Tamtéž, s. 103-104.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 105.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 140-141.

¹¹⁶ Organizace KKL (Židovský národní fond) vznikla v roce 1901 za účelem nákupu území v Palestině, které by bylo vlastnictvím všech židovských obyvatel země. KKL začal v roce 1905 s výkupy malých částí půdy a o patnáct let později již skupoval primárně půdu v úrodném Jizre'elském údolí. Kromě výkupu půdy KKL v Palestině budoval infrastrukturu, studny, silnice, lesy (240 milionů stromů), parky a celá nová města. viz RUBENBERG, Cheryl, ABUKHALIL, As'ad. *Encyclopedia of the Israeli-Palestinian Conflict*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010, s. 766.

¹¹⁷ SHAPIRA, A. *Israel: A History*, s. 105.

Území budoucího Saridu se nacházelo v Jizre'elském údolí, v němž od 20. letech 20. století vznikalo velké množství různých druhů osídlení od kibuců po mošavot.¹¹⁸ Sarid měl být kibucem, tedy kolektivistickou centralizovanou organizací s vnitřní disciplínou a mobilními členy, schopnými vykonávat různé potřebné práce. Prototypem ideálního člena tehdejší komunity Židů žijících v Palestině, jišuvu, byl pionýr. Jednalo se o kibucníka obdělávajícího půdu, který riskuje svůj život prací v nebezpečných oblastech.¹¹⁹

Pionýr byl výsledkem kolektivisticko-nacionálních idejí sionismu a měl být opakem Žida z Evropy, který byl součástí antisemitských karikatur. Zatímco starý hanlivý předobraz představoval Žida jako materialistického obchodníka odděleného od přírody a spontaneity, pionýr byl hrdým, samostatným, ale také etickým jedincem oddaným kolektivu. Inspirací tomuto ideálu kibucníka byl na jedné straně ruský narodnik, revolucionář obětující svoji rodinu pro ideje revoluce, a na straně druhé chasid, čistý a veselý člověk odevzdaný přírodě. Vztahy uvnitř společenství měly být na základě rovnosti opravdové. Tento idealismus byl velmi přitažlivý pro mladé lidi, kteří se chtěli odloučit od staré náboženské společnosti a vytvořit novou sekulární, pokrokovou a produktivní komunitu. Kolektivy měly novým členům jišuvu nahradit společnost, na kterou byli zvyklí z domova, a starý život v diaspoře byl proto velmi kritizován.¹²⁰

Na základě tohoto modelu se vyvíjela i skupina Bibracha. Po příchodu z Československa část členů pracovala v osadě Ein Ganim (dnešní Petach Tikva) a další v centru zemědělské oblasti v Jizre'elském údolí, ve městě Afula. Později se však všichni členové postupně shromáždili v Haifě, kde pracovali ve stavebnictví a zemědělství. Zde stavěli domy a cesty, podíleli se na obnově haifského přístavu a vysušovali bažiny. Skupina žila pospolu ve společném ubytování, kde sdílela vydělané finanční prostředky a získané jídlo. Část členů Bibrachy usazených v Haifě vážně onemocněla nemocemi spojenými s životem poblíž mokřad a byla nucena se vrátit zpět do Československa. Tento úbytek osob ve skupině byl vyrovnán příchodem nových členů, kteří se k Bibrache přidali v Haifě.¹²¹ Mezi nimi byl Cvi Pomeranz, původem z Polska, který byl členem vídeňské Techelet lavan. Členství v tomto spolku jej proto s jedinci z Bibrachy velmi úzce spojovalo a připojení k bylo pro Cviho logickým krokem.¹²²

Život členů Bibrachy v Haifě se zásadním způsobem změnil na konci roku 1926, kdy byli seznámeni se skupinou Achva z Litvy. Achva se usadila na území dnešního Saridu v létě

¹¹⁸ Tamtéž, s. 107.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 110.

¹²⁰ Tamtéž, s. 133-136.

¹²¹ ROSEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha"*, s. 3.

¹²² פומרנץ צוי In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a4%d7%95%d7%9e%d7%a8%d7%a0%d7%a5-%d7%a6%d7%91%d7%99/>

roku 1926. Hledala proto další členy jišuvu, kteří by se chtěli podílet na vytvoření kibucu.¹²³ Podle historičky archivu kibucu Sarid, Ayelet Karu Rozen, byli členové skupiny Bibracha z možnosti setkání s Achvou velmi nadšení. Ženy z Bibrachy měly údajně upéct české koláče a společně s muži a dětmi se za zpěvu a zvuku harmoniky pěšky vydat z Haify do Saridu. Čechoslováci podle slov Rozen ve spěchu ani nečekali na koně a povozy, které jim poslala Achva.¹²⁴

V prosinci 1927 byl nový kibuc založený Achvou a Bibrachou pojmenován jako Sarid. Název má odkazovat na osídlení Sarid zmíněné v Bibli¹²⁵ a na archeologické naleziště Tel Shadud, které se nachází v blízkosti kibucu.¹²⁶ Členů Bibrachy a Achvy bylo podle údajů saridského archivu v době založení kibucu 28.¹²⁷ Součástí Achvy byli čtyři muži a jedna žena, Tova, která se později vdala za člena Bibrachy Moše Cipora.¹²⁸ Původních zakládajících členů Bibrachy proto bylo několikanásobně více než členů Achvy. Z původních členů Bibrachy však v Saridu nakonec zůstalo usazeno pouze 19 osob. Někteří členové museli kibuc kvůli nemoci nebo rodině v Československu opustit a jiní z původní československé skupiny dorazili do Saridu až o několik let později.

Jiří Lauscher několik měsíců po usazení v kibucu Sarid onemocněl malárií a společně se svou ženou Irmou se oba vrátili do Československa. Zpět do kibucu se již nikdy nepřestěhovali.¹²⁹ Truda a Oskar Karpovi byli také kvůli nemoci nuceni odjet do Československa. Rodina společně přicestovala do Palestiny, ale v důsledku náhlého úmrtí Oskara v Haifě se Truda se svou dcerou Leou do Saridu vrátila sama.¹³⁰ Miriam¹³¹ a Josef Drangerovi¹³² z původní skupiny Bibracha zformované v Německu dorazili do Saridu až v roce 1940.

¹²³ SAPOSNIK, Arieh, B. *Becoming Hebrew: The Creation of a Jewish National Culture in Ottoman Palestine*. New York: Oxford University Press, 2008, s. 5-7.

¹²⁴ ROSEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha"*, s. 4-5.

¹²⁵ O Saridu se pojednává v knize Jozue 19:10, kdy je zmíněn u popisu hranice území kmenu Zebulón ku příležitosti dělení starověkého Izraele mezi jednotlivé kmeny. V Bibli je uvedeno: *Třetí los byl vytažen Zabuloňovcům pro jejich čeledi. Pomezí jejich dědičného podílu sahalo až k Sarídu*. Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 229.

¹²⁶ ROSEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha"*, s. 2.

¹²⁷ STELLMACHER, H., TRAUTMANN, R. *Friede dem Fernen und Friede dem Nahen*, s. 233.

¹²⁸ טובה (שטייר) צפור In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%a8-%d7%98%d7%95%d7%91%d7%94/>

¹²⁹ STELLMACHER, H., TRAUTMANN, R. *Friede dem Fernen und Friede dem Nahen*, s. 234.

¹³⁰ מרוד (קרפה) טרודה In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%9e%d7%a1%d7%a8%d7%99%d7%a7-%d7%a7%d7%a8%d7%a4%d7%94-%d7%98%d7%a8%d7%95%d7%93%d7%94/>

¹³¹ מרים (בק) דרנגר In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%93%d7%a8%d7%a0%d7%92%d7%a8-%d7%9e%d7%a8%d7%99%d7%9d/>

¹³² (בים) יוסף דרנגר In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%93%d7%a8%d7%a0%d7%92%d7%a8-%d7%99%d7%95%d7%a1%d7%a3/>

Ayelet Rozen uvádí, že rozdíl mezi Achvou a Bibrachou byl značný nejen kvůli nesouměrnosti v počtu členů mezi oběma skupinami. Členové Achvy byli v Palestině již delší dobu a demotivovaly je nenaplněné sliby sionistické ideologie. Naopak lidé z Bibrachy, měli být nadšení a entuziastičtí. Podle slov Rozen právě tato energie mladších členů Bibrachy a jejich silné napojení na sionistické organizace v Československu, které je stále finančně a materiálně podporovaly, vedly k rozvoji kibucu.¹³³

Člen Bibrachy Moše Cipor byl prostředníkem mezi kibucem a sionistickými organizacemi v Československu. V roce 1927 se proto na čas vrátil do své vlasti, aby vyjednal příspěvek na chod kibucu a nákup traktoru.¹³⁴ Josef Wollner v roce 1924 odjel taktéž na určitý čas do Československa, aby přesvědčil další mladé členy Techelet lavan k emigraci do Palestiny.¹³⁵ Šlomo Rozen z Bibrachy byl v roce 1932 vyslán sionistickou organizací Halutz do Československa, aby na Slovensku a v Podkarpatské Rusi založil její nové buňky.¹³⁶

Gora Schlessler byl však ze všech členů Bibrachy pravděpodobně v nejužším kontaktu s Československem. Byl totiž jedním ze zakladatelů Techelet lavan v Československu a díky svým kontaktům se zasadil o přivezení první zemědělské techniky do kibucu. Později se také ujal vyjednání pozemku pro zasazení Masarykova lesa.¹³⁷ Po Mnichovské dohodě a zabránění Sudet přijel do Československa a podílel se na operacích, které pomáhaly převážet židovské děti za hranice země.¹³⁸ Na konci 40. let 20. století pak Schlessler vyjednával dodávku zbraní z Československa pro Haganu.¹³⁹

Podle zpráv ze saridského archivu je patrné, že byl kibuc díky skupině Bibracha zajímavým místem i pro další přistěhovalce z Československa. Na konci 30. let 20. století do Saridu přišla Margit Hiel z Olomouce, která se zde rozhodla usadit právě z důvodu přítomnosti Čechoslováků.¹⁴⁰ Také Jisrael Šajn z Československa našel v Saridu po druhé světové válce

¹³³ ROSEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha"*, s. 4-5.

¹³⁴ צפור (פוגל) משה (ארון) [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%a8-%d7%9e%d7%a9%d7%94/>

¹³⁵ וולנר יוסף [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%95%d7%95%d7%9c%d7%a0%d7%a8-%d7%99%d7%95%d7%a1%d7%a3/>

¹³⁶ רזן (רוזנצוויג) שלמה [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a8%d7%95%d7%96%d7%9f-%d7%a9%d7%9c%d7%9e%d7%94/>

¹³⁷ גורה (פאול גוריון) [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a9%d7%9c%d7%99%d7%a1%d7%a8-%d7%92%d7%95%d7%a8%d7%94/>

¹³⁸ רפי (רפאל) רוזן. קיבוץ שריד: שריד. בית הקומותיים נושם, 1996. [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://benyehuda.org/read/35263>

¹³⁹ גורה (פאול גוריון) [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a9%d7%9c%d7%99%d7%a1%d7%a8-%d7%92%d7%95%d7%a8%d7%94/>

¹⁴⁰ חיאל (ברכר) מרגיט [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%97%d7%99%d7%90%d7%9c-%d7%91%d7%a8%d7%9b%d7%a8-%d7%9e%d7%a8%d7%92%d7%99%d7%98/>

útočiště díky své dceři Eliševě, která se zde vzdělávala.¹⁴¹ Podobně Moše Pri¹⁴² a Rina Oren ze Slovenska přišli do Saridu po druhé světové válce, když hledali práci a nový domov. Díky členům Bibrachy z Československa se zde rozhodli zůstat.¹⁴³

V roce 1928 členové Bibrachy společně s československým KKL iniciovali sbírku na vysázení lesa v Saridu ku příležitosti 10. výročí založení nezávislé Československé republiky. Mezi hosty z Československa, kteří se pravděpodobně v květnu 1928 zúčastnili akce zasazení prvních stromů, měl být i spisovatel Max Brod.¹⁴⁴ Sběrka na výsadbu lesa v Palestině měla v Československu úspěch, a proto byly brzy iniciovány ještě další dvě. Les se tak rozšířil o část věnovanou obětem z Československa, které zahynuly v první světové válce, a následně také o úsek vysázený v roce 1930 a pojmenovaný po prezidentu Masaryku ku příležitosti jeho 80. narozenin. Ceremonie zasazení prvních stromů se zúčastnil československý konzul v Palestině Dr. Vladimír Fritz.¹⁴⁵

President Masaryk se měl při své osobní návštěvě Palestiny v roce 1927 potkat s několika členy skupiny Bibracha na univerzitě Technion v Haifě. Podle Rozen však k tomuto setkání pravděpodobně nedošlo, protože Masaryk těsně před ním odjel do Jeruzaléma.¹⁴⁶ Masaryk byl přesto pro členy Bibrachy i nadále ctěným a silným symbolem Československa, s jehož vzpomínkou spojili fyzické místo, tedy Masarykův les.

Český duch byl podle slov Ayelet Rozen mezi členy skupiny Bibracha po přestěhování do Palestiny stále přítomný a neprojevoval se jen v iniciativě vysázení lesa. Připomínání české kultury bylo pro členy skupiny Bibracha velmi důležité. Na společných večerech se v komunitním centru tancovalo na českou hudbu.¹⁴⁷ Chaim Masaryk pocházející ze Sudet při nich hrál na kytaru české lidové písně, romskou polku a později i izraelské melodie.¹⁴⁸ Podle Ayelet Rozen rodiče z kibucu zpívaly svým dětem ukolébavky v českém jazyce.¹⁴⁹

Vztah k české kultuře se neprojevoval pouze na hudbě, ale také v literatuře. Šlomo Rozen podle vzpomínek své rodiny rád předčítal přátelům a příbuzným českou poezii.¹⁵⁰

¹⁴¹ עלים לזכרם In: שיין ישראל (אוסקר) [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a9%d7%99%d7%99%d7%9f-%d7%99%d7%a9%d7%a8%d7%90%d7%9c-%d7%90%d7%95%d7%a1%d7%a7%d7%a8/>

¹⁴² עלים לזכרם In: פרי (פרים) משה (זולטן) [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%D7%A4%D7%A8%D7%99-%D7%9E%D7%A9%D7%94/>

¹⁴³ עלים לזכרם In: אורן (ליינר) רינה [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%90%d7%95%d7%a8%d7%9f-%d7%a8%d7%99%d7%a0%d7%94/>

¹⁴⁴ ROSEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha"*, s. 4-5.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 9.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 14-15.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 14-15.

¹⁴⁸ מסריק חיים In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%9e%d7%a1%d7%a8%d7%99%d7%a7-%d7%97%d7%99%d7%99%d7%9d/>

¹⁴⁹ ROSEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha"*, s. 14-15.

¹⁵⁰ עלים לזכרם In: רוזן (רוזנצוויג) שלמה [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a8%d7%95%d7%96%d7%9f-%d7%a9%d7%9c%d7%9e%d7%94/>

V knize Rafiho Rozena, syna členů Bibrachy, se o Avrahamu Zukerovi píše jako o muži, který měl český smysl pro humor získaný četbou knih Jaroslava Haška a Karla Čapka¹⁵¹ Člen Bibrachy Moše Cipor se celý život zabýval studiem Franze Kafky a o jeho životě napsal sérii článků.¹⁵² Podle vzpomínek Josefa Felixe z československé Bibrachy jeho otec často říkal, že získal všechny své životní hodnoty v Československu. Antonína Dvořáka a Bedřicha Smetanu nazýval Josef svými přáteli a dětem vyprávěl příběhy o Baronu Prášilovi. V archívních dokumentech je proto Felix označen za celoživotního českého patriota a hrdého člena československého skautského hnutí.¹⁵³

Z informací dostupných z archivu lze proto usuzovat, že u mnoha členů skupiny Bibracha bezesporu existovala vazba s Československem i po jejich emigraci. Diaspora pravděpodobně neměla ambice významným způsobem ovlivňovat politické a společenské poměry v Československu a spíše u ní přetrvávala určitá kulturní vazba na občany v původní vlasti.

V roce 1934 vznikla v Palestině první organizace sdružující československé Židy s názvem Sdružení československých imigrantů v Palestině. Na konci 30. let 20. století, když na pozici tajemníka sdružení působil člen Bibrachy Gora Schlessler, měla tato organizace přibližně 2 000 členů.¹⁵⁴ Je tudíž pravděpodobné, že Bibracha nebyla zdaleka jedinou komunitou československých emigrantů, kteří si chtěli svoji československou identitu stále udržet.

3.3. Bibracha jako diasporní komunita

První konstitutivní prvek diaspory je podle Brubakerovy definice odchod z vlasti. Skupina proto musí překročit hranice a odejít do cizí země, aby mohla být označena za diasporu. V nové zemi má následně vytvořit hybridní komunitu založenou na kombinaci minulé a současné vlasti.¹⁵⁵ V případě skupiny Bibracha je toto hledisko problematické hned z několika důvodů.

Sionistické myšlenky Techelet lavan a jišuvu, jehož byla Bibracha součástí, byly založeny na návratu Židů do původní vlasti. Většina členů skupiny Bibracha se pravděpodobně

¹⁵¹ [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://benyehuda.org/read/35263>

¹⁵² [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%a8-%d7%9e%d7%a9%d7%94/>

¹⁵³ [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a4%d7%9c%d7%99%d7%a7%d7%a1-%d7%99%d7%95%d7%a1%d7%a3-%d7%a4%d6%bc%d6%b6%d7%a4%d6%bc%d7%95%d6%b9/>

¹⁵⁴ VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009, s. 252-253.

¹⁵⁵ BRUBAKER, R. The 'diaspora' diaspora, s. 5-7.

právě na základě této ideologie rozhodla emigrovat do Palestiny. Jejich odhodlání setrvat v Britském mandátu i přes nepříznivé pracovní a životní podmínky navíc tuto myšlenku jen dále potvrzuje. Členové skupiny Bibracha proto cítili dvojí loajalitu. Na svou původní vlast kulturně vzpomínali a novou zemi společně budovali. Je do jisté míry také otázkou, jaké důvody československé jedince vedly k emigraci.

Někteří členové Bibrachy se podle svědectví totiž sami setkali s rostoucí vlnou antisemitismu v Evropě. Avraham Zuker byl v roce 1918 důstojníkem československé armády, když se dozvěděl o vraždě židovské rodiny, kterou v návalu antisemitských bouří spáchali slovenští vojáci. Podle Zukera armáda věděla o identitě vojáků, kteří za tuto vraždu byli odpovědní, ale nepotrestala je. Klíčové informace si proto Zuker sám získal a následně je zveřejnil. Za tento svůj čin byl Zuker postaven před vojenský soud a v souvisejícím procesu přišel o svoji hodnost důstojníka. Tato zkušenost v něm vyvolala motivaci změnit kariéru a případně opustit zemi, což následně i udělal.¹⁵⁶

Potomci Avrahama a jeho ženy Kuti Zuker vysvětlují, že odchod jejich matky a otce z Československa byl vyvolán strachem z antisemitismu. I přesto, že Kuti Zuker pocházela ze sekulární rodiny, setkávala se v dětství se šikanou a antisemitismem. Začala proto zkoumat svůj židovský původ a na základě příběhů o vyhnání Židů ze Španělska přemýšlela o vlastní emigraci. Vstoupila proto do Techelet lavan, emigrovala do Palestiny a následně se seznámila se členy Bibrachy v Saridu, kde se posléze usadila.¹⁵⁷

Toto vnímání nepřátelství vůči Židům, které Avraham a Kuti Zukerovi popisují, ukazuje povahu československého antisemitismu. Ten proto sice mohl být potírán ve veřejném prostoru, ale to neznamenovalo, že se ve společnosti již nijak neprojevoval. Zda byl antisemitismus v Československu důvodem pro emigraci dalších členů Bibrachy, se kvůli nedostatku archivních dokumentů a výpovědí nedozvíme.

Zkušenost manželů Zukerových pravděpodobně vysvětluje rozpolcenost, kterou museli členové Bibrachy ve své identitě zažívat. Na jedné straně se snažili realizovat ideál pionýra jišuvu v nové zemi, ale současně stále setrvali v úzkém spojení se sionistickými organizacemi v Československu a aktivně vzpomínali na kulturu své vlasti v Evropě. Identita první generace Bibrachy v Saridu proto byla založena na kombinaci udržování kulturních tradic Československa a novém způsobu života dle myšlenek jišuvu. Podle výpovědí obyvatel Saridu dostupných v místním archivu je patrné, že tato kombinace identit se vyskytovala především u první generace emigrantů Bibrachy z Československa. U jejich potomků však pravděpodobně převážila identita jišuvu spojená s oficiální politikou tzv. tavícího kotle.

¹⁵⁶ (ברטל) צוקר אברהם In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%95%d7%a7%d7%a8-%d7%90%d7%91%d7%a8%d7%94%d7%9d/>

¹⁵⁷ קוטי (לאה) צוקר In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%95%d7%a7%d7%a8-%d7%a7%d7%95%d7%98%d7%99/>

Na přelomu 19. a 20. století v době vzniku ideje jišuvu bylo úkolem sionistických organizací v Palestině vytvořit z rozdělené masy imigrantů z různých kulturních prostředí jeden moderní národ.¹⁵⁸ Tato koncepce byla teoretiky sionismu po vzoru amerického příkladu pojmenována jako tavící kotel (*melting pot*). V sionistickém kontextu byl tavící kotel etickým a mýtickým konceptem obnovení jednoho židovského národa na základě shromáždění a integrace exulantů. V rámci tavícího kotle totiž mělo dojít ke spojení imigrantů z rozdílných kultur do jedné společné entity.¹⁵⁹ Sionisté však neřešili potenciální problémy vycházející ze střetů rozličných kultur nebo to, jak se vyrovnat s Araby žijícími v Palestině. Podle Yosefa Gorného tak byla myšlenka tavícího kotlíku kulturní utopíí evropských židovských intelektuálů.¹⁶⁰

V souvislosti s tzv. Velkou alijí, která probíhala mezi roky 1948 a 1952, se otázka tavícího kotle opět otevřela. Masová migrace z Evropy a islámských zemí do nově vzniklého Izraele zdvojnásobila počet obyvatel původního jišuvu. Před premiérem Davidem Ben-Gurionem a dalšími představiteli Izraelského státu stála otázka, jak vytvořit jednotnou kulturu, na které by se mohli podílet jak přeživší šoa, tak i Židé pocházející z arabských zemí.¹⁶¹

Šlo o problém, jak vytvořit soulad mezi těmito dvěma rozdílnými světy a existující společností jišuvu, žijící taktéž plně specifickým způsobem života. Mezi představiteli státu totiž nastala obava z toho, že by příchodem migrantů mohl být narušen duch jišuvu založený na průkopnictví, pokroku a novém začátku. Bylo proto rozhodnuto, že společný tavící kotel bude vytvořen na základě jednotné edukace v rámci vojenské služby. Každý občan Izraele starší 18 let po absolvování vojenské služby následně nastoupil i na povinný výcvik v zemědělství. Tavící kotel tak nevznikal přirozeným mícháním elit skupin obyvatel, jak navrhoval Martin Buber, ale unifikací občanů na základě oficiální politiky státu.¹⁶²

Ben-Gurionův přístup počítal s konáním dynamických kompromisů pro vytvoření široké shody. K té měli být všichni občané motivováni společným rozhodnutím vrátit se do země svých předků. Armáda se proto zdála být vhodným způsobem, jak vychovat občany k národnímu vědomí a důležitosti participace na občanské společnosti. Aby však byl tento projekt úspěšný, musela již předtím existovat kultura jišuvu, do které se noví imigranti mohli integrovat. Kompromis Ben-Guriona tak nebyl založený na ideji kultury jišuvu, která pohltila všechny ostatní, ale ideálně mělo dojít ke vzájemné konfrontaci a přeměně všech komunit.¹⁶³ Tavící kotel zcela vylučoval arabské občany Izraele a příslušníky dalších menšin a skupin. Tato otázka se totiž týkala pouze židovské populace.

¹⁵⁸ SAPOSNIK, A., B. *Becoming Hebrew*, s. 3.

¹⁵⁹ GORNÝ, Yosef. The "Melting Pot" in Zionist Thought. *Israel Studies*. Bloomington: Indiana University Press, 2001, Vol. 6, No. 3, s. 54-55.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 56-60.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 63-65.

¹⁶² Tamtéž, s. 65-67.

¹⁶³ Tamtéž, s. 68-69.

V tomto momentu nuceného sjednocení proto Izrael mohl připomínat Masarykovo Československo, které pro účely unifikace obyvatel vytvořilo ideu čechoslovakismu. Tavící kotel v Izraeli, podobně jako čechoslovakismus, nebral příliš v potaz přítomnost dalších etnických a náboženských menšin v zemi. Byl tak vytvořen pro židovskou populaci nového státu, kterou již vzájemně spojovala náboženská a kulturní identita judaismu a silná myšlenka začít nový život v zemi bez přítomnosti antisemitismu. Hlavním důvodem pro migraci lidí v rámci Velké alije a dalších vln přistěhovalectví v 50. a 60. letech byly důsledky šoa a pogromy v arabských zemích vyvolané arabsko-izraelskými válkami. Začlenění arabské populace a dalších náboženských a etnických skupin tak byl odsunuto, protože v myslích Izraelců byli arabští občané stále viděni jako nepřátelé z přetrvávajících válečných konfliktů.

Dalším důvodem oslabení československé povahy kibucu také mohl být příchod nových emigrantů z Evropy do Saridu. Po obdržení zemědělské techniky se kibuc Sarid začal rychle rozvíjet a vyvstala potřeba další pracovní síly. Noví členové jako Malka Ramot a její manžel přicházeli do kibucu kvůli tomu, že čekali na půdu pro vybudování své osady, a proto byli sionistickými organizacemi přiřazeni do již stávající komunity.¹⁶⁴ Jiní, jako Asaf Weiss, se v kibucu usadili po skončení vojenské služby, jehož pracovní část spočívala v obdělávání půdy v Saridu.¹⁶⁵ V roce 1948 přišlo do kibucu Sarid 22 dětí, převážně sirotek šoa, z různých částí Evropy. Děti se vzdělávaly v místní škole a lidé z kibucu se o ně starali. Někteří, jako Levy Tsur, se proto nakonec rozhodli v Saridu zůstat.¹⁶⁶

Mezi roky 1931 a 1934 přišlo do kibucu více než padesát nových členů z Polska a Rumunska. Další vlna nově příchozích proběhla také ve 40. letech. Více než šedesát nových členů kibucu, pocházelo z Německa, Polska, Ruska, Bulharska a také Československa. Po jejich příchodu do kibucu se poměr Čechoslováků ve společenství významně snížil. Na konci 40. let 20. století tvořili emigranti z Československa přibližně 20-25 % populace Saridu.¹⁶⁷ Již zdaleka proto netvořili většinovou populaci Saridu jako o dvacet let dříve. Česká identita kibucu, dána majoritou jeho členů a vazbami na Československo, tak pravděpodobně s časem vyprchala. Tato situace mohla být z části způsobena komunistickým režimem v Československu, který postupně zpřetrhal veškeré diplomatické styky mezi Československem a Izraelem.

¹⁶⁴ רמות (קרטיג'נר) מלכה [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a8%d7%9e%d7%95%d7%aa-%d7%a7%d7%a8%d7%98%d7%92%d7%99%d7%a0%d7%a8-%d7%9e%d7%9c%d7%9b%d7%94/>

¹⁶⁵ וייס אסף In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%95%d7%99%d7%99%d7%a1-%d7%90%d7%a1%d7%a3/>

¹⁶⁶ צור (אברמוביץ) לוי In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z:

<https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%95%d7%a8-%d7%90%d7%91%d7%a8%d7%9e%d7%95%d7%91%d7%99%d7%a5-%d7%9c%d7%95%d7%99/>

¹⁶⁷ Data pocházejí z עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/memorial/>

Pokud se proto opět zaměříme na Brubakerova kritéria, v Saridu se podařilo na určitou dobu přibližně šesti let, kdy byla Bibracha většinovou skupinou v kibucu, vytvořit hybridní diasporickou komunitu s vazbou na vlast. Členové Bibrachy četli českou literaturu, zpívali si písně a udržovali vazby s obyvateli Československa. Je však otázkou, do jaké míry byla orientace diaspory na Československo zásadní pro její hodnoty, identitu a soudržnost.

Na dokumentech ze saridského archivu je patrné, že první generace přistěhovalců na svůj život v Československu často vzpomínala a vnímala jej jako své kulturní zázemí. Ani přesto však první generace nepředala tuto identitu svým dětem. To pravděpodobně způsobila nenaplněnost třetího konstitutivního prvku nutného pro udržení diaspory, tedy hranice mezi kolektivem a hostitelskou zemí. Pro členy Bibrachy a kibucu Sarid bylo na základě sionistických myšlenek tavícího kotle nejspíš podstatnější zachovat jednotu svého společenství a nebylo žádoucí, aby jedna partikulární identita byla vyzdvihována nad ostatní. Tlak oficiální ideologie tavícího kotle tak stál v přímém rozporu s Brubakerovým třetím principem, založeným na vyčlenění diasporické skupiny z většinové společnosti.

4. Současná podoba české identity v kibucu Sarid a v Masarykově lese

V předchozí kapitole bylo nastíněno několik důvodů, které pravděpodobně vedly k zániku československé povahy kibucu Sarid. Ze zdrojů z archivu je možné zjistit, že děti emigrantů z Československa měli povědomí o původu svých rodičů, ať už kvůli kulturnímu zázemí v podobě české literatury a hudby nebo Masarykovu lesu nacházejícímu se v blízkosti kibucu. U nich samotných však již nejsou přítomné odkazy na českou kulturu nebo vlast jejich předků. Československo je zmíněno vždy pouze v souvislosti s životem jejich rodičů. Identita vycházející z idejí jišuvu proto byla pravděpodobně silnější a v konečném důsledku převážila nad českou.

Je proto tím spíše zajímavé, že v Saridu před několika lety vznikla iniciativa snažící se opět vyzdvihnout československou povahu kibucu a v českých médiích získává specifický mediální prostor. Celý proces vzniku narativu české identity pravděpodobně spustila sama činnost obyvatel Saridu, kteří společně s historičkou Ayelet Karu Rozen začali shromažďovat vzpomínky potomků skupiny Bibracha a všech dalších jedinců, žijících v kibucu. Výsledky této práce byly následně v hebrejštině publikovány na webové stránky Saridu, kde jsou stále volně dostupné.¹⁶⁸

Rozen zaujal příběh československé Bibrachy, a proto v roce 2020 napsala útlý anglický příspěvek¹⁶⁹ o historii této československé skupiny a Masarykova lesa. Je pravděpodobné, že právě v souvislosti s tímto textem se rozhodla skupina obyvatel kibucu vytvořit Tým českého projektu,¹⁷⁰ který následně vytvořil knihu s názvem Kořeny lesa (*Roots of the Forest*).¹⁷¹ V ní rozvinul historická fakta shromážděná Ayelet Rozen a předložil narativ kontinuální české stopy v kibucu Sarid, na kterém je možné budovat česko-izraelské vztahy.

Tato iniciativa obyvatel byla tím spíše prohloubena, když na počátku roku 2022 došlo ke splnutí Týmu českého projektu a organizace Izraelská společnost přátel České republiky (dále jen „ISPČR“). Ta se vyvinula z organizace Liga přátelství Izrael-Československo (dále jen

¹⁶⁸ עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/memorial/>

¹⁶⁹ Z tohoto textu je vycházeno v předchozí kapitole věnující se popisu skupiny Bibracha viz ROZEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha", the Masaryk Forest and the early years of Kibbutz Sarid*. Kibbutz Sarid Archives, Updated edition - March 2023.

¹⁷⁰ Celý název skupiny je „Tým českého projektu v kibucu Sarid“. Členy této skupiny jsou obyvatelé kibucu Sarid, mezi které patří také potomci členů Bibrachy. Tým se zformoval na základě iniciativy vytvořit z textu Ayelet Rozen a archivních dokumentů knihu o Bibrachě a Masarykově lese. Skupina proto v roce 2021 vytvořila knihu Kořeny lesa, jejíž poslední čtvrté vydání je z roku 2023. Ve stejném roce byla kniha přeložena do českého jazyka. Obě varianty knihy jsou online dostupné na webových stránkách ISPČR, jelikož v roce 2022 došlo ke spojení obou organizací.

¹⁷¹ SAPIR, Laurie. Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid. In: *Israel Czech Republic Friendship Association* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <http://czech-israel.com/files/stuff/MF/KO%C5%98ENY%20LESA%20-%20MASARYK%C5%AEV%20LES%20A%20KIBUC%20SARID.pdf>

„Liga“) založené v roce 1948 v Tel Avivu českými emigranty Chananem Rozenem, Arturem Krausem a Maxem Brodem. Liga přátelství se zaměřovala na udržování vztahů mezi československými přistěhovalci a jejich původní vlastí a rozvíjením kulturních vztahů mezi Izraelem a Československem. Liga pro tyto přistěhovalce pořádala množství kulturních akcí, organizovala výlety do Československa a zasadila se o účast izraelských umělců na Pražském jaru a Filmovém festivalu v Karlových Varech. Aktivity organizace byly kvůli přerušení diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi v letech 1967 až 1990 pozastaveny a teprve po Sametové revoluci došlo k jejich obnovení. Po rozpadu Československa byla Liga přejmenována na její současný název ISPČR.¹⁷²

V současné době se ISPČR zaměřuje na podobné aktivity jako její předchůdkyně Liga přátelství Izrael-Československo. ISPČR pořádá kulturní a vzpomínkové akce v Izraeli, které jsou vázané na Českou republiku a historii její židovské populace. Finančně také podporuje vydávání publikací o česko-izraelských vztazích a zaměřuje se na pomoc českým občanům žijícím v Izraeli.¹⁷³ Spojení mezi Týmem českého projektu a ISPČR je jasně patrné, protože na webových stránkách organizace je k dispozici ke stažení kniha *Kořeny lesa* v anglickém i českém jazyce. Jeden z odkazů na jejich webu se také přímo věnuje Masarykovu lesu.

Další provázanost je možné vidět i na osobě Chanana Rozena, který byl zakládajícím členem ISPČR. Rozen po své emigraci do Palestiny v roce 1939 našel útočiště v Saridu u svého bratra a člena Bibrachy Šlomo Rozena.¹⁷⁴ Nakonec však pravděpodobně žil v kibucu jen několik měsíců,¹⁷⁵ ale se svým bratrem a zdejší československou komunitou i po svém odchodu zůstal v úzkém kontaktu.¹⁷⁶

Právě Chananu Rozenovi, jsou v knize *Kořeny lesa* věnovány dvě strany i přesto, že sám nebyl členem Bibrachy. Se zakládajícími členy kibucu Sarid je v knize dáván do přímé souvislosti především kvůli jeho dvojí identitě československého imigranta v Palestině. Byl totiž jak členem jišuvu a později Izraelcem, tak i Čechem. *„Navzdory izraelskému vlastenectví zůstali Chanan (Rozen) i jeho manželka Rivka vnitřně spojeni se svou rodnou zemí. Vařilo se české jídlo, měli české přátele, panovala u nich atmosféra smíšené českoněmecké kultury, jak tomu bylo u mnohých Židů z Československa. Podle Giory mluvil otec Chanan plynně česky, kdykoli měl k tomu příležitost, a vychutnával si zvláštní smysl pro humor českému jazyku vlastní. (...) Chanan vedl Ligu přátelství mezi Izraelem a Československem více než 50 let a udržoval důležité vztahy*

¹⁷² Izraelská Společnost přátel České republiky In: *Velvyslanectví České republiky v Tel Avivu* [online]. [cit. 2023-11-16]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/telaviv/cz/kultura_a_krajane/krajanske_organizace_1/izraelska_spolecnost_pratel_ceske/index.html

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 21.

¹⁷⁵ MORAVEC, Hynek. Chanan Rozen. In: *Paměť národa*. [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/rozen-chanan-20080229-0>

¹⁷⁶ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 21

s předními českými představiteli. (...) V roce 1992 byl jmenován honorárním konzulem Československa v Izraeli. V roce 1998 získal nejvyšší ocenění České republiky, Bílého lva, které mu udělil prezident Václav Havel.¹⁷⁷

Právě toto vykreslení Chanana jako spojovacího bodu mezi Izraelem a Československem umožňuje Týmu ukázat, že v jeho osobě a aktivitě Ligy existovalo spojení mezi oběma zeměmi. Na tuto iniciativu nyní plynule navazuje ISPČR. Existuje proto také přímá ideová souvislost mezi Týmem českého projektu, jakožto výsledkem činnosti obyvatel kibucu Sarid, a odkazem Rozena, jenž nyní realizuje ISPČR.

Pro vytvoření narativu o české identitě hrálo významnou roli také „objevení“ Masarykova lesa Michaelou Vidlákovou, o níž bude hovořeno v další podkapitole. Spuštění revitalizace lesa v roce 2018 totiž vzbudilo zájem českých médií a následně také politiků, kteří začali Masarykův les a kibuc Sarid v posledních několika letech navštěvovat. V následujících dvou částech bude proto popsán projekt rekonstrukce české identity v kibucu Sarid a jak tato činnost souvisí s revitalizací Masarykova lesa. Pro zkoumání budou použity texty historiků Assmanna, Nory, Halbwachse a přístup kritické diskurzivní analýzy.

Jelikož výzkum přímo v Saridu proběhl jen z části, když jsem se na jaře 2022 setkala s Týmem českého projektu v kibucu Sarid, je pro následující rozbor rekonstrukce české identity možné vycházet pouze z literatury a internetových zdrojů. Diskurzivní analýza je proto vhodným nástrojem, na základě kterého můžeme rozebrat různé úrovně řečových promluv a jejich společenské důsledky. Tato metodologie předpokládá, že je realita sociálním konstruktem, a proto je možné skrze zkoumání řečových praktik odhalit, jak je postupně vytvořena.¹⁷⁸

Norman Fairclough přistupuje k diskurzivní analýze z hlediska tří dimenzí. Rétorický rozměr upozorňuje na intertextualitu textu, jeho působení na společenskou praxi, vztah k ostatním diskurzům, nebo použití daného narativu v jiném kontextu. Pomocí druhé lingvistické, zkoumáme vnitřní vztahy a strukturu textu. Poslední třetí dimenze se zaměřuje na pravidla produkce a přijímání textů ve společnosti, jakožto struktury vytvářející naše jazykové projevy. Dominantní struktura však není jediným existujícím souborem pravidel, které je možné a nutné zkoumat.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 21-22.

¹⁷⁸ BENEŠ, Vít. Diskurzivní analýza. In: DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, s. 94-95.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 101-103.

4.1. Mýtizace dějin kibucu Sarid

Kolektivní identita je podle Jana Assmanna vždy založena na specifickém vzpomínání kolektivu, kdy je posuzováno, jaký druh informací je potřeba zachovat pro budoucí generace. Paměť skupiny je proto pro udržení identity daného kolektivu stěžejní.¹⁸⁰ V souvislosti s tím Halbwichs hovoří o kolektivní paměti jako sumě vzpomínek určité skupiny, která na základě rekonstrukce dějinných okamžiků interpretuje svoji identitu.¹⁸¹

Právě nutnost uchování paměti kolektivu pro udržení jeho identity a vytvoření budoucích vztahů se odráží v knize *Kořeny lesa*, která vznikla na základě činnosti obyvatel Saridu. Na samotném konci této knihy je zmíněno, že cílem iniciativy vznikající v Saridu je zaznamenat paměť kibucu a na základě poznatků následně budovat vztahy mezi Izraelem a Českou republikou. „*Kibuc Sarid právě buduje svůj archiv, kde se odráží jedinečný vztah České republiky, českých Židů a státu Izrael. Má sloužit všem, kdo mají zájem na dalším rozvoji historických, sociálních a kulturních vztahů mezi našimi zeměmi.*”¹⁸² Paměť členů Bibrachy a jejich potomků je proto spatřována jako důležitý most, který nejen v minulosti, ale i budoucnosti představuje spojení České republiky a Izraele.

Podle Jana Assmanna jsou zásadním nástrojem pro udržení této paměti kolektivu symbolické figury a mýty, které pomáhají zasadit minulé, přítomné i budoucí děje kolektivu do jednoho příběhu. Mýty mají tendenci vkládat do historie sakrální význam a události idealizovat.¹⁸³ Znak mytologizace a idealizace historie můžeme nalézt právě v knize *Kořeny lesa*, když je hovořeno o poměrech v Československu.

Období Československé republiky je v ní popisováno jako svobodné prostředí umožňující svým občanům volnou a rovnou participaci na společnosti. „*(...) Na rozdíl od jiných evropských národů Československo vytvořilo a udržovalo politickou atmosféru, která umožňovala Židům aktivní účast na ekonomickém, akademickém i kulturním životě. V důsledku toho je možné sledovat, že Židé tu významně přispěli k obohacení sociálního a kulturního života. Kromě toho byla i náboženská atmosféra obecně dost tolerantní a narůstal počet smíšených manželství, z nichž byl jeden partner židovský. To vše spolu s vedením prezidenta Masaryka, který jasně vystupoval pro liberální demokratické hodnoty, vytvořilo unikátní podmínky, za nichž židovský národ v Československu vzkvétal. Vzdělaní Židé významně přispěli k rozvoji české ekonomiky a kultury.*”¹⁸⁴

Tento mýtus výjimečnosti československé tolerantní společnosti je na dalších stranách dáván do souvislosti se založením státu Izrael v roce 1948. Je popsáno, jak důležitý byl pro

¹⁸⁰ ASSMANN, J. *Kultura a paměť*, s. 31-33.

¹⁸¹ KUBIŠOVÁ, Z. Kolektivní paměť a národní identita, s. 84-85.

¹⁸² SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 3.

¹⁸³ ASSMANN, J. *Kultura a paměť*, s. 48-50.

¹⁸⁴ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 56.

vítězství Izraele v první arabsko-izraelské válce nákup zbraní z Československa a výcvik poskytnutý v Žatci izraelským vojákům. Československo je zde oslavováno za to, že Izraeli pomohlo vydobýt nezávislost¹⁸⁵ a tato skutečnost je vnímána jako logický důsledek demokratické povahy Československa. Kniha však již nezmiňuje únorový komunistický převrat, protože by neodpovídal potřebnému narativu. Poměry v prvorepublikovém a poválečném Československu jsou tak Izraelci v jejich knize *Kořeny lesa* silně idealizovány.

Na základě těchto informací se proto nyní můžeme blíže podívat na první Faircloughovu dimenzi, rétorický rozměr, tedy jaký má narativ *Kořenů lesa* vztah k diskurzu Československa a česko-izraelských vztahů. V knize *Kořeny lesa* je vykreslován obraz Československa jako demokratické a liberální země umožňujícím svým židovským občanům plnou realizaci. Prodej zbraní v roce 1948 je proto chápán jako logické pokračování této linie sionismu započaté Tomášem Garrigueem Masarykem a pokračující politikou jeho syna Jana. Zajímá nás proto, jaký je vztah tohoto narativu idealizace Československa k jiným podobným diskurzům v České republice a Izraeli.

Toto vykreslování idylického života Židů v Československu, pravděpodobně přejaté z českých zdrojů, je možné najít v jiných textech československých Židů i izraelské literatuře. U tohoto narativu proto můžeme vyzorovat i určitou židovskou a také izraelskou tradici. Jako příklad prvního může sloužit dokument publikovaný Národní radou Židů z Československa (National council of Jews from Czechoslovakia) v Londýně v říjnu 1940. Autor textu, československý politik a diplomat židovského původu, Viktor Fischl,¹⁸⁶ který v roce 1939 uprchl do Londýna, v brožuře popisuje, jak byli Židé v Československu stejně jako další menšiny ochraňováni státem a na základě toho jim byl umožněn rozvoj. Díky této aktivitě státu také došlo k pozitivnímu vývoji vzájemných vztahů mezi Židy a Čechoslováky.¹⁸⁷ Tato ochrana Židů ze strany československého státu v období první republiky mohla podle Fischla sloužit jako příklad hodný následování pro mnoho dalších zemí v Evropě.¹⁸⁸ Založení Československa proto Fischl vysvětluje jako vítězství víry nad bezduchým násilím.¹⁸⁹

¹⁸⁵ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 4-6.

¹⁸⁶ Viktor Fischl byl československý spisovatel a sekretář Židovské strany v Československu. V roce 1939 uprchl z Československa do Londýna a pracoval pro Československou exilovou vládu v Londýně. Po první arabsko-izraelské válce se do něj přestěhoval do Izraele, přejmenoval se na Avigdora Dagana a celý zbytek života zde pracoval jako diplomat. I přes život v Izraeli psal knihy v poetické češtině viz Avigdor Dagan. In: *Jewish virtual library* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/dagan-avigdor>

¹⁸⁷ FISCHL, Victor. *The Jews of Czechoslovakia*. Londýn: National Council of Jews from Czechoslovakia, 1940, s. 1-2.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 1.

¹⁸⁹ Tento souboj se dle jeho slov znovu opakoval v době Protektorátu Čechy a Morava. Podle Fischla však lidé Československa stojí na straně tohoto osvíceného ducha a svým systematickým a pozitivním odbojovým hnutím odporují útlaku a bojují za spravedlnost, pravdu, demokracii a pokrok, jak tomu bylo i v době prvorepublikového Československa. Židé z Československa tento boj podle Fischlových slov podporují a stojí po boku svých spoluobčanů. Na konci textu projevuje Fischl a Národní rada Židů z Československa solidaritu s československým národem, tedy Masarykovou zemí a svojí vlastí, která

Příkladem izraelské literatury, která odráží tuto idealizaci, je sborník k výstavě věnující se Židům v Československu, která se uskutečnila v muzeu Beit Hatfutsot¹⁹⁰ v roce 1990. Výstava vznikla na základě iniciativy Sdružení bývalých československých Židů (Association of Former Czechoslovak Jews).¹⁹¹ V úvodním textu ředitele muzea Beit Hatfutsot Eliho Eyala je Československo opět charakterizováno jako jedinečná a nejvíce osvícená demokracie ve Střední Evropě, která umožňovala svým židovským obyvatelům rozvíjet se a být plnohodnotnými občany státu.¹⁹²

V obou textech je tak doba první republiky v Československu líčena jako jedinečný čas svobody a rovnosti všech občanů. Jak jsme mohli vidět alespoň z části v pasáži této práce věnující se antisemitismu v Československu, tyto myšlenky si vybírají z historické reality světlé okamžiky, a ty se pak odrážejí v naraci české a československé národní paměti. Historik Miroslav Michela vysvětluje, že tento mýtus dějin českých zemí od období „zlatého věku“, přes útrapy pod Rakušany a Maďary až po lepší „šťastnou budoucnost“, byl v období první republiky součástí konstrukce národní identity. Při vytváření této kolektivní paměti hrály důležitou roli právě demokratické cíle civilizace, které mělo Československo svou existencí naplňovat. Vznik Československa byl proto prezentován jako dosažení svobody a spravedlnosti nad útlakem z minulosti, přičemž vytvořením národního státu bylo naplněním tohoto vývoje.¹⁹³

Kniha Kořeny lesa, stejně jako Fischlova brožura a úvodní slovo ve sborníku muzea Beit Hatfutsot tak pracují s podobným narativem demokratického prvorepublikového Československa. Ten pravděpodobně přejali z původního českého prostředí a následně jej zasadili do potřebného kontextu.

4.2. Esencializace a „tajná identita“ skupiny

Výše popsaná idealizace a mytologizace prováděná pamětí s sebou nutně nese jev, který Pavel Barša označuje jako esencializaci. Při ní dochází ke vzájemnému přenášení vlastností kolektivu na jeho členy a naopak. Esencializace proto předpokládá, že existuje jistá pravá identita, kterou kolektiv i jedinci sdílejí a je nutné ji objevit a vynést na povrch. Důsledkem esencializace je prezentismus, kdy dochází k volné záměně mezi fenomény

byla napadena. Podle Fischlových slov je proto tento boj za svobodu věcí týkající se československého židovstva, které je podle slov Národní rady odhodláno udělat vše pro to, aby mohli svým krajanům pomoci. FISCHL, V. *The Jews of Czechoslovakia*, s. 12-13.

¹⁹⁰ Beit Hatfutsot je dnes izraelské muzeum diasporu ANU, které sídlí v kampusu Tel Aviv University.

¹⁹¹ BERGER, N. *Where Cultures Meet*, s. 17.

¹⁹² Tamtéž, s. 10.

¹⁹³ MICHELA, Miroslav. Státní oslavy a konstruování československé národní pospolitosti za první republiky. In: HUDEK, Adam; KOPEČEK, Michal a MERVART, Jan (ed.). *Čecko/slovákismus*. Praha: Nakladatelství lidové noviny a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2019, s. 223-224.

přítomnosti a minulosti. Tím, že se na minulost díváme očima přítomnosti, sice posilujeme kolektivní představu jednoty skupiny, ale současně již nejsme schopni vidět rozdíly mezi oběma časovými úseky a hledáme smysl minulých dějů v jejich výsledku. Zatímco historie umožňuje vidět různé konce, ke kterým mohlo v dějinách hypoteticky dojít, narativ paměti vnímá minulé jevy jako jasný sled událostí a redukuje výsledek událostí na pozitivní nebo negativní důsledky. Paměť má proto tendenci vyvozovat jasné morální koncepty, ze kterých je možné si vzít poučení do budoucna.¹⁹⁴

V knize *Kořeny lesa* se esencionalizace objevuje na mnoha místech. V úvodních pasážích knihy dochází k vytvoření úzké souvislosti mezi národem, z něhož skupiny zakládající Sarid pocházely, a vlastnostmi jednotlivých členů kibucu. *„Každá skupina s vlastním národním původem přispěla svým zcela specifickým způsobem. (...) Má se za to, že český vliv na kibuc Sarid byl vliv osvícenecký. Většina českých zakladatelů pocházela z Čech a Moravy a držela si hrdý odstup vůči ruské revoluci z východu a tuhému autoritářství německé kultury ze západu. Život mezi dvěma velkými a mocnými státy je neustále nutil hledat kompromisy nutné k přežití. První zakladatelé Bibrachy žili v takovém duchu vyhýbání se extrémům a upřednostňování kompromisu a konsensu, což podle jednoho z jejich potomků platí dodnes. Byli si tito členové české Bibrachy vědomi toho, jak dobře jim duch vzájemného porozumění a tolerance poslouží v životě v nové zemi? Byli nejen vzdělaní a nadaní. Tito mladí Češi (čeští Židé) měli příjemnou povahu a byli méně ideologicky strnulí. Všechny tyto vlastnosti přispěly pozitivně ke společnému růstu ve společenství kibucu.”*¹⁹⁵

Na této pasáži knihy *Kořeny lesa* je jasně patrné vytváření souvislostí mezi povahou Československa jako demokratické země sevřené mezi totalitární Rusko a Německo, a určitými osobními vlastnostmi členů Bibrachy. Stejně jako údajně Československo dělalo kompromisy, naučili se je činit i členové Bibrachy, což je následně připravilo na život v proměnlivé společnosti jišuvu.

V této části textu se však také odráží mýtus Československa jako ostrůvku demokracie mezi východní a západní Evropou. Jak vysvětluje Ondřej Šlechta, používání tohoto „mýtu ostrůvku“ není pro izraelský ani český diskurz ve spojení s Izraelem žádnou novinkou. Politici z obou zemí dělají velmi často paralelu mezi prvorepublikovým Československem, uzavřeným mezi diktaturami, a izraelskou pozicí mezi arabskými státy na Blízkém východě.¹⁹⁶

V dalších částech *Kořenů lesa* jsou tyto myšlenky nesoucí znaky esencionalizace naznačené výše, dále rozvíjeny v jednotlivých popisech vybraných členů skupiny Bibracha. Fridel Schlessler z Bibrachy je vykreslena jako milá, klidná a láskyplná žena, jež měla jít

¹⁹⁴ BARŠA, P. Paměť národa a vědění historie, s. 40-41.

¹⁹⁵ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 3-4.

¹⁹⁶ ŠLECHTA, Ondřej. Izrael jako mýtus české zahraniční politiky. In: *Centrum pro studium demokracie a kultury* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/izrael-jako-mytus-ceske-zahranicni-politiky>

příkladem ostatním členům kibucu. Tato její charakteristika je spojena s vlastnostmi, které si měla přinést z Československa. „(...) když byla požádána, aby popsala vliv skupiny Bibracha na atmosféru kibucu Sarid a řekla, že si pamatuje domov svých rodičů jako vždy otevřený, vřelý, přijímající – podle filozofie „žít a nechat žít“, kterou si přinesli z rodného Československa.“¹⁹⁷

Na jiném místě knihy je zdůrazněna pracovitost a energičnost československé Bibrachy. Členové skupiny se podle autorů knihy nebáli práce a považovali veškerou činnost za stejně hodnotnou. „Vliv československé Bibrachy byl energickým katalyzátorem, který posiloval mladý kolektiv kibucu ve všech pracovních odvětvích, která byla nově zorganizována. Stejně jako oblast vzdělávací, ekonomická i kulturní. Zakladatelé věřili, že všechna odvětví práce mají stejný význam.“¹⁹⁸

U dalších členů Bibrachy je vysvětlován jejich přínos pro kolektiv v kibucu Sarid a u některých Čechoslováků i pro celý izraelský národ. Dvě členky Bibrachy, Greta a Emolda, jsou v knize oceněny za svou práci pro kibuc. „Obě dokázaly využít své intelektuální schopnosti v novém oboru ovocnářství, a tak upotřebit svůj talent k vybudování zemědělské a ekonomické základny kibucu, což bylo typické pro „české“ zakladatele.“¹⁹⁹ I na tomto místě je pracovitost a schopnost členů Bibrachy dávána do souvislosti s jejich příchodem z Československa.

Na jiném místě textu je poté vyzdvihnuta schopnost „Čechů“ vypořádat se s náročnými situacemi. „Cvi byl klasickým příkladem vynalézavosti českých průkopníků, mladých intelektuálů, kteří opustili Evropu a ocitli se v zemědělském prostředí. Když už nemohli ze zdravotních důvodů konat tvrdou práci, rychle se přeorientovali na jiné oblasti, nastudovali nové předměty a našli nové uplatnění pro své nadání.“²⁰⁰ Ihned v následujícím odstavci je také vysvětleno, že první traktor, který kibuc Sarid měl, pocházel z Československa.

U části věnujícího se osobě Reuvena Brumla je zdůrazněna důležitost nadšení členů Bibrachy. „(Reuven Bruml) je dalším příkladem idealistického českého sionistického průkopníka, který opustil dobře situovanou a milující rodinu, aby snášel těžkosti života v Izraeli před založením státu. Stejně jako další přistěhovalci ze skupiny Bibracha vystudoval zemědělství, aby významně přispěl k budování své nové vlasti.“²⁰¹

Všechny tyto dobré vlastnosti členů Bibrachy jsou dávány do souvislosti s tím, že se českoslovenští obyvatelé Saridu postarali o dívku, jejíž matka se rozhodla vrátit se z Palestiny zpět do Prahy. „I dnes, ve věku 90 ti let, si Íra ovšem jasně vzpomíná, jak vyrůstala v Saridu obklopena láskyplnou péčí českých přátel svého tatínka. Vzpomíná na odpolední setkání u kafe,

¹⁹⁷ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 12.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 13.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 19.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 42.

²⁰¹ Tamtéž, s. 44.

*plné humoru a vtipů, a na přátelské vztahy. Dodnes nazývá tyto dospělé „hrdinové mého dětství, i když časem zapomenutí.“*²⁰²

Z výše uvedeného je patrné, že členové Bibrachy jsou v knize Kořeny lesa prezentováni jako pracovití, vynalézaví a laskaví lidé, za což podle autorů mohl právě jejich československý původ a povaha, kterou získali z kultury a společnosti své vlasti. Když se proto podíváme na knihu Kořeny lesa optikou druhé lingvistické dimenze, tedy z hlediska vnitřní struktury textu, kniha je koncipována následujícím způsobem.

V úvodních kapitolách jsou vysvětleny poměry v prvorepublikovém Československu, jeho pomoc Izraeli v první arabsko-izraelské válce a následně se text věnuje popisu některých členů Bibrachy. U těchto pasáží je kladen důraz na vykreslení toho, jak členové Bibrachy ztělesňují tento pozitivní obraz české identity. Autoři hledají spojnici mezi dobrými vlastnostmi lidí a poměry v Československu, přičemž odpovědí je jim česká identita přistěhovalců, kteří přišli ze svobodného a demokratického Československa. V knize se proto vytváří jasná souvislost mezi „vlastnostmi“ pocházejícími z Československa a charakterem lidí v kibucu Sarid.

Tato esencionalizace se projevuje také ve výše zmíněném izraelském sborníku k výstavě o československých Židech. Podle slov presidenta Sdružení bývalých československých Židů Dr. H. Z. Weigla převzali Židé žijící v Českých zemích mnoho vlastností jako upřímnost, skromnost, integritu, oddanost práci a radost z tvoření od svých sousedů. Na základě těchto přejatých vlastností proto nebylo pro československé Židy, kteří přišli do Palestiny, složité se přizpůsobit nově vznikající společnosti jišuvu a podílet se na rozvoji kibuců. Měli totiž díky svému předešlému životu v Československu smysl pro loajalitu. Vlastnosti však nebyly tím jediným, co si imigranti z Československa do Palestiny přinesli. Bylo to, dle Weigla, také jejich specifické kulturní dědictví z původní vlasti, které mají i dnešní izraelští občané československého původu.²⁰³

Souvislost mezi minulostí a dnešní dobou je možné najít na samotném konci knihy. Autoři *Kořenů lesa*, členové Týmu českého projektu, se zde přímo hlásí k odkazu české identity a myšlenkám Tomáše Garriguea Masaryka. „*Jsmo hrdí na naše české dědictví a vážíme si našich vazeb s českým KKL, českým velvyslanectvím a Českou republiku. Cítíme odpovědnost za šíření ducha a přesvědčení československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka prostřednictvím těchto společných snah ve prospěch lidstva.*“²⁰⁴

Jak bylo vysvětleno v předcházející kapitole, hranice mezi československou diasporou a většinovou společností byla rozrušena a postupně pravděpodobně zanikla. Lidé z Týmu českého projektu v kibucu Sarid se však v knize Kořeny lesa otevřeně hlásí k „odkazu české

²⁰² Tamtéž, s. 47-48.

²⁰³ BERGER, N. *Where Cultures Meet*, s. 11.

²⁰⁴ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 57.

identity“ a „českému dědictví“, čímž se snaží o ideové spojení se skupinou Bibracha. To, co pojí dnešní obyvatele Saridu se zaniklou skupinou je právě Brubakerův nárok skupiny. Požadavek Týmu českého projektu, který prohlašuje hrdost na československou a masarykovskou tradici, jim pomáhá spojit minulost s dneškem a vytvořit tak kontinuitu komunity. Československá diaspora sice mohla být na několik desítek let zapomenuta, ale nyní je Týmem její identita opět rekonstruována. Skupina Bibracha a její československá povaha je proto tímto způsobem připomenuta a přihlášení se Týmu k ideálům Československa pomyslně spojuje minulost s přítomností. Na základě rekonstrukce identity skupiny Bibracha, je utvářena kolektivní identita dnešní skupiny v Saridu.

Tento nárok na identitu Tým v knize *Kořeny lesa* následně spojuje s možností budovat vztahy mezi Izraelem a Českou republikou. Nejvýznamnějším projektem Týmu má podle knihy být vytvoření Masarykova českého centra v kibucu Sarid. Tento plánovaný výsledek spolupráce Čechů s židovskými a arabskými Izraelci má sloužit jako komunitní centrum a ubytovací zařízení. V rámci tohoto komunitního centra má podle plánu Týmu dojít k realizaci myšlenek knihy Roberta Řeháka *Záhadné pouto*, které mají „*sloužit českému národu*“ v České republice a Izraeli.²⁰⁵

Záhadné pouto hovoří o vztahu mezi Židy a Čechy žijícími na území Českých zemí od 10. století n. l. až po současnost. Jejím hlavním motivem je myšlenka, že mezi Čechy a Židy existuje specifická hluboká vazba, která není založena na racionalitě, ale emocích. Tento vztah označuje Řehák jako „záhadné pouto“ mezi oběma národy, židovským a českým, které je založeno na podobném humoru, vztahu ke vzdělání, prozíravosti a dalších vlastnostech.²⁰⁶ Židé a Češi tak mají podle Řeháka k sobě navzájem určitou apriorní sympatii založenou na hlubší metafyzické podobnosti.

Na několika stranách Řehákova *Záhadného pouta* je stejně jako v knize *Kořeny lesa* vyzdvihováno přispění Židů do ekonomického a kulturního života Českých zemí v 19. a na počátku 20. století.²⁰⁷ V další části je znovu shrnut vztah Masaryka k Židům, jeho podpora sionismu, boj proti antisemitismu a také návštěva Palestiny, na kterou podle Řeháka Izraelci vzpomínají dodnes.²⁰⁸ V knize také nechybí odkaz na dodávku zbraní z Československa a výcvik židovských pilotů a mechaniků, který proběhl v roce 1948.²⁰⁹ *Kořeny lesa* proto i dle obsahu jasně vychází z myšlenek *Záhadného pouta*.

Pokud chce Tým českého projektu realizovat myšlenky obsažené v knize *Záhadné pouto*, můžeme se proto domnívat, že projekt Českého domu by měl pravděpodobně realizovat

²⁰⁵ Tamtéž, s. 58

²⁰⁶ ŘEHÁK, Robert. *Záhadné pouto: Kniha o výjimečném vztahu mezi českým a židovským národem v minulosti, současnosti a budoucnosti*. Plzeň: Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity, 2020, s. 5.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 41.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 46-51.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 60.

právě tuto ideji „vzájemného tajemného vztahu“ mezi českým a židovským národem. Toto specifické vykreslování vazby mezi obyvateli obou národů založené na metafyzickém poutu a emocích proto jen opět potvrzuje, že jsou Kořeny lesa konstruktem paměti. Také ISPČR, která splýnula s Týmem, jako své cíle označuje snahu budovat vztahy mezi Izraelem a Českou republikou pod vzájemnými kulturními hodnotami a zájmy.²¹⁰ Kniha Kořeny lesa umístěná na webových stránkách ISPČR je proto pro organizaci účinným nástrojem, na jehož základech může stavět narativ minulých i budoucích vztahů mezi oběma státy.

Jak esencionalizace členů Bibrachy, tak i přihlášení se k ideji „záhadného pouta“, ukazují na skutečnost, že Tým českého projektu při vytváření knihy Kořeny lesa pravděpodobně pracoval s druhým z výše jmenovaným nástrojem paměti, a to s určitou skrytou esencí kolektivu. Tým totiž předpokládá, že existuje určitá esence češství viditelná na členech Bibrachy, kterou oni rekonstrukcí dějin objevují a knihou vynášejí na povrch. Na jejím základě následně budují vzájemné vztahy mezi Izraelem a Českou republikou.

4.3. Masarykův les jako místo paměti

Poslední třetí dimenze promluv, kterou je potřeba rozebrat, je úroveň diskurzivní zaměřující se na produkci a přijímání textů ve společnosti. Masarykův les, jak bude v následujících kapitolách blíže vysvětleno, si získal jistotu specifickou českou pozornost. Je možné zkoumat, jakým způsobem byl narativ v české společnosti přijat a jak s ním bylo následně pracováno. Při bližším pohledu na proces rekonstrukce identity a následné reakce zjistíme, že významnou roli hraje právě Norovo místo paměti, které na sebe váže vzpomínky a narativ kolektivu. Fyzickým místem paměti, které zachovává kontinuitu kolektivu a umožňuje její rekonstrukci a redefinici je v případě Saridu Masarykův les. Jak bylo vysvětleno v předchozí kapitole této práce, pro členy skupiny Bibracha byl Masarykův les důležitým elementem, který byl pro československé imigranty symbolem jejich vlasti v Evropě.

Na tento spojující prvek však bylo postupem času, zřejmě kvůli zániku české povahy kibucu, zapomenuto. Obyvatelé z kibucu se o les nestarali stejně jako KKL, které jej mělo ve vlastnictví. Zásadní změna nastala v roce 2016, když dcera člena Bibrachy Jiřího Lauschera, Michaela Vidláková, navštívila archiv Saridu a hledala zmínky o svém otci.²¹¹ Historička Ayelet Rozen ji mimo jiné také informovala o existenci Masarykova lesa, který následně společně

²¹⁰ Účel. In: *Israel Czech Republic Friendship Association* [online]. [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: <http://www.czech-israel.com/>

²¹¹ KALENDOVÁ, Helena. Znovuobjevení Masarykova lesa: Po stopách T.G.Masaryka v dnešním Izraeli. In: *Forum 24* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://www.forum24.cz/znovuobjeveni-masarykova-lesa-po-stopach-t-g-masaryka-v-dnesnim-izraeli>

navštívily.²¹² Les byl podle slov Vidlákové zanedbaný a část byla zpustlá.²¹³ Když se proto Vidláková vrátila do Česka, obrátila se na český KKL a společně s ním iniciovala sbírku na obnovu Masarykova lesa a plán jeho revitalizace.²¹⁴

Na fyzickém prostoru je podle historika Jana Randáka možné ukázat a následně zpřítomnit historické události, ale také mýty a hodnoty kolektivu. Místo je totiž svědkem sociálních a kulturních procesů, které na něm probíhají, což mu umožňuje tyto události následně reprodukovat. Je proto médiem pro sdělení konkrétní dějinné narace. Taková zpráva však místo nevytváří sama, ale je důsledkem činnosti jedinců, kteří do něj vkládají význam a následně jej interpretují.²¹⁵ Každý kolektiv, který chce upevnit svoji skupinovou identitu, proto váže své vzpomínky a další myšlenky spojené se svými hodnotami k místům, která následně slouží jako silné symboly pro vzpomínání.²¹⁶

U každého místa spojeného s pamětí proto existují dvě roviny. Materiální památník může sloužit jako médium paměti v prostoru, které v sobě nese příběhy o proběhlých událostech, ale současně má své místo v paměti kolektivu. V myslích lidí, kteří místo určitým způsobem interpretují, totiž zaujímá zvláštní pozici. Jelikož jedinci nad místem přemýšlejí, vkládají do něj specifické vlastnosti, hodnoty a budoucí očekávání. Samy o sobě proto prostory nemají význam, ale jejich smysl je konstruován kolektivem za určitým účelem.²¹⁷

Cílem projektu revitalizace Masarykova lesa je podle slov KKL vytvořit z něj „*důstojné místo, které by připomnělo vztah našeho prvního prezidenta k této zemi*“²¹⁸, a současně sloužilo jako památník občanů Československa, kteří les zasadili.²¹⁹ Z uvedených informací je proto patrné, že snahou KKL a ISPČR je obnovit u Masarykova lesa jeho původní účel, tedy být místem paměti. Les byl totiž členy Bibrachy vysázen ku příležitosti 10. výročí založení Československa v roce 1928 a o dva roky později byl rozšířen ku příležitosti 80. narozenin presidenta Masaryka. Již od svého počátku byl Masarykův les místem paměti a symbolem, spojujícím členy Bibrachy s jejich původní vlastí v Československu.

Cílem revitalizace je proto navázat na tento srozumitelný symbol Masarykova lesa, který v sobě nese odkaz na idealizovanou dobu první republiky a presidenta Masaryka. Současně má však také ukázat na autory lesa, tedy československé imigranty a jejich české

²¹² SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 52.

²¹³ BREZOVSKÁ, Katarína. *Nové stromy, cesty, lavičky. Zpustlý Masarykův les v Izraeli získává novou podobu*. In: *Radio Prague International* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/nove-stromy-cesty-lavicky-zpustly-masarykuv-les-v-izraeli-ziskava-novou-podobu-8112742>

²¹⁴ KALEDOVÁ, H. *Znovuobjevení Masarykova lesa*. In: *Forum 24* [online].

²¹⁵ RANDÁK, J. *Paměť v prostoru a prostor v paměti*, s. 111-113.

²¹⁶ ASSMANN, J. *Kultura a paměť*, s. 39.

²¹⁷ RANDÁK, J. *Paměť v prostoru a prostor v paměti*, s. 127.

²¹⁸ Masarykův les. In: *Židovský národní fond - KKL-JNF Česká republika* [online]. [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: <https://www.kkl-jnf.cz/projekty/1/masarykuv-les>

²¹⁹ KRÍŽOVÁ, Iveta. *Masarykův les v Izraeli ožil. Češi dali sílu i peníze. Lidové noviny*. Praha: MAFRA, [26. června 2020], roč. 33, č. 148, s. 3.

vlastnosti. Masarykův les proto představuje jasný doklad vztahu členů Bibrachy k Československu a díky své materiální povaze na sebe umožňuje navázat narativy paměti kolektivu v kibucu Sarid.

O kultivaci Masarykova lesa se stará česká a izraelská KKL ve spolupráci s dobrovolníky ze Saridu a České republiky. KKL má na starost shánění příspěvků na výsadbu lesa a organizaci dobrovolníků. První část revitalizace začala na podzim roku 2018²²⁰ a byla prováděna skupinou křesťanských dobrovolníků pod vedením lesního inženýra Karla Káni. Ten v reportáži pro Českou televizi vysvětlil, že jeho skupina se pro pomoc rozhodla nejen z náboženských důvodů, ale právě také kvůli možnosti oslavit na tomto místě výročí 100 let založení Československa.²²¹

Další skupina dobrovolných pracovníků z České republiky přijela do Masarykova lesa poprvé v lednu 2020. Jednalo se o studenty a pedagogy z Lesnické a dřevařské fakulty Mendelovy univerzity.²²² Studenti v rámci své praxe bydleli v kibucu Sarid, kde se seznámili s jeho obyvateli. Podle názoru studentů z Mendelovy univerzity kibuc „*dodnes nese stopy československého osídlení*“, které jsou patrné na zdejší kuchyni²²³ a písničkách. Studenti uvedli, že lidé z kibucu znají české písně, které se naučili ve škole, i když si již nepamatují význam textu.²²⁴ Z těchto slov je patrné, že druhá generace imigrantů v určité české identitě pravděpodobně byla vychována, ale jejich rodiče jim předali pouze některé prvky kulturního dědictví. Český jazyk totiž plyně druhá ani třetí generace imigrantů z Československa dnes neovládá.

Křesťanští dobrovolníci, kteří pracovali v Masarykově lese v roce 2018, jasně rozeznali symbol lesa a jeho vazby k Československu, a právě z tohoto důvodu byl pro ně vhodným místem, kde oslavit stoleté výročí založení Československé republiky. Podle slov českých studentů a pedagogů nese kibuc Sarid určité stopy československé identity. Na těchto příkladech dvou skupin českých občanů, které se setkaly s narativem české povahy v Saridu, je možné spatřovat, jak symbol lesa jako místa paměti Československa efektivně funguje a je pro české občany dobře srozumitelný.

Práce studentů a pedagogů z Mendelovy univerzity je několikrát zmíněna i v knize *Kořeny lesa*. Zde je vysvětleno, že studenti fungují jako dobrovolníci, kteří se podílejí na výsadbě Masarykova lesa nejen svojí prací, ale především také vědomostmi. Ty sdílejí jak se

²²⁰ BREZOVSKÁ, K. Nové stromy, cesty, lavičky. In: *Radio Prague International* [online].

²²¹ Češi v Izraeli obnovují les, který vznikl na počest Masaryka. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2634527-cesi-v-izraeli-obnovuji-les-ktery-vznikl-na-pocest-masaryka>

²²² BREZOVSKÁ, K. Nové stromy, cesty, lavičky. In: *Radio Prague International* [online].

²²³ Masarykův les v Izraeli dožívá, na obnovu je nejvyšší čas. In: *MENDELU* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://mendelu.cz/masarykuv-les-v-izraeli-doziva-na-obnovu-je-nejvyssi-cas/>

²²⁴ KEMÉNYOVÁ, Zuzana. Masarykův les v Izraeli, který vysázeli Češi, skomíral. Pomáhají mu lesníci z Mendelovy univerzity v Brně. In: *Hospodářské noviny* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-66900410-masarykuv-les-v-izraeli-ktery-vysazeli-cesi-skomiral-pomahaji-mu-lesnici-mendelovy-univerzity-v-brne>

členy KKL, tak i s obyvateli kibucu Sarid, kteří se také zabývají revitalizací lesa. Z hlediska kibucu Sarid je tak práce studentů a pedagogů z Mendelovy univerzity chápána jako rozvíjení spolupráce mezi kibucem Sarid a Českou republikou.²²⁵ Jedna z obyvatelk Saridu k práci lidí z Mendelovy univerzity uvedla, že jsou u nich studenti vítáni, protože sdílejí s lidmi v kibucu společné pouto.²²⁶ Z tohoto popisu je jasné, že Tým českého projektu, potažmo ISPČR, chápe práci dobrovolníků jako nástroj rozvíjení česko-izraelských vztahů.

Masarykův les však nemá být dle záměru KKL a ISPČR pouze památníkem, ale také turistickým místem.²²⁷ Spolek pro zachování odkazu českého odboje z České republiky, který na jaře 2022 navštívil Masarykův les v Izraeli, je dokladem toho, že toto místo navštěvují kromě dobrovolníků také turisté z České republiky. Tato skupina, podle svých slov, přijela do Masarykova lesa oslavit 172. výročí narození presidenta Masaryka. K této cestě se rozhodla z toho důvodu, že byl les „dárek, který dostal (Masaryk) k osmdesátým narozeninám od vděčných Čechoslováků v roce 1930.“²²⁸ Pravděpodobně i členy Spolku je proto Masarykův les vnímán jako místo paměti Československa, které nese symboliku spojenou s prezidentem Masarykem.

Kromě toho, že je Masarykův les jasným médiem paměti, je také prostorem paměti v kolektivu. Na uvedených příkladech totiž můžeme spatřovat, že toto místo vyvolává odezvu jak u izraelských, tak i českých občanů. Pracuje totiž se symboly, které jsou oběma národům důvěrně známy a které v nich vyvolávají specifické emoce. Právě kvůli této své vlastnosti je Masarykův les podle lidí z kibucu Sarid a českých politiků vhodným prvkem, na kterém je možné rekonstruovat a také budovat vztahy obou zemí.

Součástí revitalizace však není jen zlepšení stavu Masarykova lesa, ale také vytvoření konkrétního památníku. V průběhu roku 2020 byla v Masarykově lese vybudována naučná stezka, která je kromě připomenutí příběhu Bibrachy také zaměřena na vysvětlení budování česko-izraelských vztahů v historii.²²⁹ Masarykův les tak jako místo paměti slouží nejen k výkladu historie členů Bibrachy, ale také udává hodnoty pro budoucí politickou spolupráci obou zemí. V Masarykově lese proto od roku 2018 dochází k setkávání českých politiků, členů KKL a obyvatel kibucu Sarid. Členové ISPČR pro tato setkání organizují doprovodné akce, jako

²²⁵ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 3-4.

²²⁶ ŠINDLEROVÁ, Denisa. S obnovou Masarykova lesa v Izraeli už potřeť pomáhali brněnští studenti. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3553341-s-obnovou-masarykova-lesa-v-izraeli-uz-potreťi-pomahali-brnensti-studenti>

²²⁷ Masarykův les. In: *Židovský národní fond - KKL-JNF Česká republika* [online].

²²⁸ HRONÍK, Petr. TGM - SLAVÍME NETRADIČNĚ. In: *Spolek odboje* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://spolekodboje.cz/tgm-slavime-netradicne/>

²²⁹ KRÍŽOVÁ, I. Masarykův les v Izraeli ožil, s. 3.

např. zpěv dětského sboru ze Saridu²³⁰ nebo přednášky pro české hosty o historii československé skupiny Bibracha.²³¹

Pozornost českých politiků začal Masarykův les získávat tři roky od svého znovuoobjevení. V březnu roku 2019 se v Masarykově lese setkali představitelé české i izraelské KKL, členové Velvyslanectví České republiky v Tel Avivu a také někteří další politici z České republiky. Na fotografii přítomných je možné mimo jiné poznat senátora Jiřího Drahoše.²³² Na začátku listopadu stejného roku došlo v Masarykově lese k setkání obyvatel kibucu, zástupců KKL a představitelů české ambasády. Podle oficiálního vyjádření Velvyslanectví České republiky v Tel Avivu se „(...) jednalo o symbolický akt v rámci oslav 30. výročí Sametové revoluce a návratu našeho státu k demokracii.“ Na setkání velvyslance s obyvateli kibucu Sarid mu dětský sbor zazpíval českou píseň.²³³

V roce 2020 došlo k další etapě revitalizace a do Masarykova lesa byla přidána výše zmíněná naučná stezka. Na tento projekt přispěl i tehdejší premiér Andrej Babiš, který však odmítl sdělit výši svého příspěvku. K této skutečnosti pouze uvedl, že je nutné, aby byla historie připomínána.²³⁴ Andrej Babiš mezi roky 2019 a 2021 jako premiér České republiky byl v Izraeli celkem třikrát.²³⁵ Masarykův les sám pravděpodobně nenavštívil, ale podle rozhodnutí přispět na revitalizaci a z jeho slov je patrné, že i on vnímal les jako místo paměti.

Na své diplomatické cestě na jaře 2023 zavítala do Masarykova lesa předsedkyně Poslanecké sněmovny Markéta Pekarová Adamová. Ta ke své návštěvě lesa uvedla: „*Naši cestu jsme začali v lese, který nese jméno prvního československého prezidenta, a končíme ji návštěvou u stávajícího prezidenta Izraele. Myslím, že to symbolicky dokumentuje naše vzájemné pouto. Kořeny tohoto pouta vyrůstají ze společně sdílených demokratických hodnot a sahají hluboko do minulosti. Naší společnou odpovědností by tedy mělo být pečovat o jejich zdravý rozvoj i do budoucnosti.*“²³⁶

²³⁰ Zasazení stromu v Masarykově lese a návštěva kibucu Sarid. In: *Facebook.com: Czech Embassy Tel Aviv, Israel* [online]. [cit. 2023-11-06] Dostupné z: <https://www.facebook.com/CzechIsrael/posts/2665729953470776/>

²³¹ Jednu z přednášek můžeme vidět na videích přidaných v červenci 2023 na sociální platformu YouTube. Srov. Kibbutz Sarid hosting Madam Speaker from Czech Republic. In: *YouTube.com* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=EpPLrS4wP1Q>; Kibbutz Sarid hosting Madam Speaker from Czech Republic Consider Amnon Danzig. In: *YouTube.com* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0yU3dacyD1k>

²³² ŠMUCLER, Jiří. Masarykův les v Izraeli se díky českým dobrovolníkům opět zelená. In: *Novinky.cz* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/vase-zpravy-masarykuv-les-v-izraeli-se-diky-ceskym-dobrovolnikum-opet-zelena-40275889>

²³³ Zasazení stromu v Masarykově lese a návštěva kibucu Sarid. In: *Facebook.com: Czech Embassy Tel Aviv, Israel* [online].

²³⁴ KRÍŽOVÁ, I. Masarykův les v Izraeli ožil, s. 3.

²³⁵ Přehled návštěv představitelů ČR v Izraeli. In: *Velvyslanectví České republiky v Tel Avivu* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/telaviv/cz/vzajemne_vztahy_1/prehled_bilateralnich_navstev_1/index.html

²³⁶ Předsedkyně Sněmovny v Knesetu: Česko-izraelská spolupráce má hluboké kořeny vyrůstající z demokratických hodnot. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=17690>

Na slovech Pekarové Adamové je patrná silná symbolika Masarykova lesa jakožto místa, které je spojeno s jeho osobou a jako by skrze československé imigranty do Palestiny, kteří jej vybudovali, zosobňovalo jeho hodnoty. Právě kvůli tomuto skrytému významu je pro Pekarovou Masarykův les důležitým bodem i pro rozvíjení vztahů mezi oběma státy do budoucna. Ze slov Pekarové Adamové je jasně vidět, jak Masarykův les splňuje svůj účel symboliky jakožto místo paměti a spojuje v sobě idealizaci poměrů v Československu a práci československých přistěhovalců. Toto místo proto emotivně vyvolává specifické dějinné okamžiky a postavy, které následně upravují pohled na budoucnost. Na symbol Masarykova lesa jako místa paměti však nereagují pouze Češi, ale také Izraelci.

4.4. Imaginární komunita a nacionalismus na velké vzdálenosti

Diaspora je dle Brubakera přímo vázána na národní stát ve své vlasti a podle toho se konstruuje. Bibracha se sice určitým způsobem vztahovala k národní identitě Československa, avšak ta po čase z různých důvodů zanikla. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, přistěhovalci z Československa svým dětem pravděpodobně předali pouze určité prvky československé či české kulturní identity. Projekt rekonstrukce české identity Bibrachy iniciovaný dnešními obyvateli kibucu Sarid ze strany Týmu českého projektu a ISPČR se tuto starou vazbu Bibrachy pokouší obnovit i přesto, že původní diaspora a její identita již zanikla. Dnešní komunita je proto diasporou pouze z hlediska čtvrtého Brubakerova kritéria, tedy claimu.

Na konstrukci narativu Masarykova lesa a kibucu Sarid se podílí množství aktérů od ISPČR a Týmu českého projektu, přes studenty z Mendelovy univerzity po české politiky. Zásadní myšlenky tohoto narativu spočívá v tom, že mezi Čechoslováky, kteří emigrovali v rámci Bibrachy, a občany České republiky dnes, je určité vzájemné pouto dané jejich společným původem. Tím je mezi oběma skupinami vytvářena imaginární komunita založená na nacionalismu existující napříč dějinami. I když se všichni členové komunity nikdy nepotkají, mají vzájemné společné hodnoty soustředěné do symbolu Masarykova lesa, který je srozumitelný oběma skupinám a tím je vzájemně propojuje.

Na první stránce knihy *Kořeny lesa* tento prvek jasně patrný, když je uvedeno: „Masarykův les přispěl k obnově přátelských vztahů mezi kibucem Sarid a Českou republikou, českým KKL, českými studenty a dalšími lidmi z Čech. Kibuc Sarid si přeje být centrem tohoto přátelství.”²³⁷ Imaginární komunita proto vzniká právě na základě tvrzení dnešních obyvatel kibucu, kteří chtějí být na základě odkazu k symbolu Masaryka alespoň ideovou diasporickou

²³⁷ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 1.

komunitou. To jim následně umožňuje, společně s dalšími aktéry, podílet se na spoluutváření imaginární nadnárodní komunity.

Specifický narativ této imaginární komunity je velmi úzce spojen s nacionalismem. Nabízí se proto otázka, zda se nacionalismus dnešní imaginární skupiny podobá fiktivnímu národnímu charakteru nebo moderní verzi nacionalismu na velké vzdálenosti. Rekonstrukce identity Saridu na základě knihy *Kořeny lesa a revitalizace Masarykova lesa* jakožto místa paměti nahrává závěru, že se z pohledu dnešních obyvatel Saridu jedná o fiktivní národní charakter. Dnešní lidé žijící v Saridu aktivně neparticipují na politice nebo na kulturním životě v zemi svých předků, a silně idealizují a mytologizují českou identitu na základě své vlastní adaptace poměrů v prvorepublikovém Československu. Podobně jako si Američan z Chicaga představuje Ira (srov. výše), si dnešní obyvatelé Saridu ve spojení se skupinou Bibracha vytvářejí jejich vlastní obraz českého člověka. Pokud by se v případě Saridu naopak jednalo o moderní verzi nacionalismu na velké vzdálenosti, česká identita by pravděpodobně u jeho obyvatel nezanikla a projevovala by se v mnohem zásadnějším politickém nebo finančním ovlivnění původní vlasti.

Na utváření imaginární komunity se však společně nepodílejí pouze výše zmínění čtyři aktéři, ale především také média, která toto téma přinášejí do veřejného prostoru. Média umožňují na základě reportáží sdělit příběh i českému divákovi televize nebo čtenáři článků na informačních portálech. Guzel Yusupova a Peter Rutland konstatují, že nová média mají tendenci podporovat národní představy a začínají hrát v současných formách nacionalismu čím dál významnější roli jak při formování komunit, tak i zapojení diaspor přes online prostor do politického dění v původní zemi.²³⁸

Internet podle Yusupové a Rutlanda vytváří jinou logiku než bývalá tradiční média a umožňuje budovat všudypřítomné hybridní mediální světy. To způsobuje, že určité sféry společenského života, např. politika, osobní komunikace nebo základní normy sociální interakce, jsou medializovány mnohem více, než tomu bylo dříve.²³⁹ Zapojení komunikačních sítí do vytváření přeshraniční imaginární komunity mezi příslušníkem diaspory a vlastí je zásadním znakem Andersonova moderního nacionalismu na velké vzdálenosti.²⁴⁰ Je proto zajímavou skutečností, že imaginární komunita ze Saridu získává v českých médiích specifický prostor.

Kromě publicistických textů, které budou zmíněny níže, měly mediální dosah reportáže České televize, které byly součástí hlavní zpravodajské relace Události. První reportáž informující o činnosti dobrovolnické skupiny Ing. Karla Káni a vysázení Masarykova lesa

²³⁸ YUSUPOVA, Guzel, RUTLAND, Peter. Introduction: Transformation of nationalism and diaspora in the digital age. *Nations and nationalism*. Oxford: Wiley Subscription Services, 2021, Vol. 27, No. 2, s. 326

²³⁹ Tamtéž, s. 326

²⁴⁰ ANDERSON, B. *The Spectre of Comparisons*, s. 73-74.

českými Židy ve 30. letech 20. století byla v roce 2018 vysílána v den státního svátku 28. října.²⁴¹ O tři roky později byla právě také na říjnový státní svátek připomínající založení Československa odvysílána další podobná reportáž o kibucu Sarid a Masarykově lese. Součástí sekvence byly záběry z oslavy, která se uskutečnila v Saridu, kde bylo popisováno, jak se dnešní obyvatelé kibucu Sarid na základě zpěvu českých písní „vrací ke svým kořenům.“²⁴² U těchto dvou reportáží proto tento výběr času pravděpodobně nebyl náhodný a jeho cílem mělo být posílení symboliky české identity, k jejíž rekonstrukci v Saridu dochází.

Další dvě reportáže, první v červnu roku 2020 a druhá v prosinci 2022, byly opět odvysílány v hlavní zpravodajské relaci Události na České televizi. První informovala o dokončení revitalizace v Masarykově lese a také o budoucí možnosti pro české turisty zde při návštěvě zasadit strom.²⁴³ Druhá reportáž pojednávala především o činnosti studentů a pedagogů z Mendelovy univerzity, kteří do lesa přijeli pracovat již potřetí.²⁴⁴ Na dvou posledních reportážích je patrné, že kibuc Sarid a jeho provázání s Masarykovým lesem již pro českého diváka pravděpodobně není třeba detailně představovat a informace se týkaly především dalšího rozvoje projektu.

Pokud se zaměříme na články publikované na českých informačních portálech, členové Bibrachy jsou označeni jako Češi,²⁴⁵ Čechoslováci²⁴⁶ nebo českoslovenští Židé,²⁴⁷ kteří po sobě zanechali „českou stopu“ v Izraeli.²⁴⁸ Nalezení Masarykova lesa Michaelou Vidlákovou a historičkou Ayelet Rozen je popsáno jako důležitý objev pro celou Českou republiku.²⁴⁹ V jiném textu je zase Masarykův les prezentován jako místo nesoucí pro Čechy speciální význam kvůli tomu, že jej Čechoslováci z celonárodní sbírky vysázeli k 80. narozeninám

²⁴¹ Češi v Izraeli obnovují les, který vznikl na počest Masaryka. In: *Česká televize* [online].

²⁴² Kibuc na severu Izraele má československé kořeny. Místní si je připomínají skrze hudbu i kuchyň. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3392244-kibuc-na-severu-izraele-ma-ceskoslovenske-koreny-mistni-si-je-pripominaji-skrze-hudbu-i>

²⁴³ MUSIL, Adam. Masarykův les v Izraeli kdysi vytvořili čeští Židé. Nyní jej Češi pomáhali obnovit. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3127796-masarykuv-les-v-izraeli-kdysi-vytvorili-cesti-zide-nyni-jej-cesi-pomahali-obnovit>

²⁴⁴ ŠINDLEROVÁ, D. S obnovou Masarykova lesa v Izraeli už potřetí pomáhali brněnští studenti. In: *Česká televize* [online].

²⁴⁵ MACHÁČEK, Štěpán. Znovuobjevený háj. Zpustlý Masarykův les v Izraeli obnovují čeští dobrovolníci. In: *iRozhlas.cz* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/priroda/kibuc-les-masaryk-cesi-izrael-obnova_1904071715_och

²⁴⁶ BREZOVSKÁ, K. Nové stromy, cesty, lavičky. In: *Radio Prague International* [online]; MACHÁČEK, Š. Znovuobjevený háj. Zpustlý Masarykův les v Izraeli obnovují čeští dobrovolníci. In: *iRozhlas.cz* [online]; Masarykův les v Izraeli dožívá, na obnovu je nejvyšší čas. In: *MENDELU* [online].

²⁴⁷ ŠINDLEROVÁ, D. S obnovou Masarykova lesa v Izraeli už potřetí pomáhali brněnští studenti. In: *Česká televize* [online].

²⁴⁸ MACHÁČEK, Š. Znovuobjevený háj. Zpustlý Masarykův les v Izraeli obnovují čeští dobrovolníci. In: *iRozhlas.cz* [online].

²⁴⁹ BIBEN, Martin. Vydala se do Izraele po stopách otce. Našla tam Masarykův les. In: *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/hledala-pripominky-sveho-otce-naslamasarykuvles/r~63744782dc2411e88d4aac1f6b220ee8/>

presidenta Masaryka.²⁵⁰ Podle tohoto vnímání je proto Masarykův les, ale také kibuc Sarid, viděn jako společný projekt Čechoslováků a Židů žijících v Palestině, který však nese důsledky i pro budoucnost.

V dubnu 2020 se měla v Masarykově lese konat oslava ke 170. výročí narození Tomáše Garriguea Masaryka, na které se měli setkat tehdejší předseda senátu Jaroslav Kubera a zástupci Izraele.²⁵¹ I v této události se nám proto opět odráží důležitý symbol Masarykových narozenin, který vedl k iniciaci celého společného projektu. K této příležitosti byla v Masarykově lese vybudována naučná stezka s bezbariérovou cestou a plaketou se jmény dárců.²⁵² Setkání však bylo zrušeno kvůli epidemii virového onemocnění covid-19.

Na základě uvedených informací lze proto konstatovat, že česká média a politici se otevřeně hlásí k Bibrashe jako k diaspoře občanů Československa, potažmo České republiky. Dle třetí diskurzivní dimenze Fairclougha se proto narativ české identity v Saridu v českém prostředí setkává se širokým přijetím. V médiích také velmi silně působí symbol výročí narození presidenta Masaryka jakožto příležitosti, která spojuje minulou i dnešní výsadbu Masarykova lesa. Na základě respektu k Masarykovi a z přání oslavit jeho narozeniny vzniká symbol, který je společný Čechům i Izraelcům a dělá z nich jednu imaginární komunitu oslavující narozeniny prvního československého presidenta. Narativ spojený s Bibrachou byl totiž podle českých médií tak silný, že „zasáhl i ty obyvatele (Saridu), kteří české předky nemají.”²⁵³

Spojovacím momentem mezi minulostí a přítomností je kromě narozenin Masaryka, stejně jako v období první republiky, možnost přispět na výsadbu lesa. Dnes však již stromek není nutno fyzicky zaplatit a peníze odeslat do Palestiny, ale je možné jej koupit přes internet. Na vytváření místa paměti, tedy Masarykově lese, se proto může vlastním příspěvkem prostřednictvím kyberprostoru podílet kdokoli.

Kromě narativu československé Bibrachy, symbolu Masaryka a fyzického místa paměti v podobě Masarykova lesa, je proto kyberprostor významným prvkem, který umožňuje tuto imaginární komunitu vytvářet. Tato rekonstrukce identity navíc dává vztahům mezi Izraelem a Českou republikou skutečnou podobu v podobě narativu a místa paměti. Tento konkrétní případ propojení obou zemí ve společném projektu však neumožňuje pouze spolupráci politických představitelů obou států, ale dovoluje také setkávání běžných obyvatel Izraele a České republiky.

²⁵⁰ KEMÉNYOVÁ, Z. Masarykův les v Izraeli, který vysázeli Češi, skomíral. In: *Hospodářské noviny* [online].

²⁵¹ Masarykův les na severu Izraele potřebuje kompletní obnovu. Na cestu se chystají z Česka další dobrovolníci. In: *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/masarykuv-les-na-severu-izraele-potrebuje-kompletni-obnovu-na-cestu-se-chystaji-i-dobrovolnici.A190719_093221_firmy-trhy_ele

²⁵² Masarykův les na severu Izraele potřebuje kompletní obnovu. In: *Lidovky.cz* [online].

²⁵³ Kibuc na severu Izraele má československé kořeny. In: *Česká televize* [online].

4.5. Vesnice Kh. et-Tawil

Vysazování lesů v Izraeli ze strany KKL je dlouhodobě kritizováno izraelskou organizací Zochrot, která prosazuje názor, že lesy v Izraeli jsou Židovským národním fondem vysazovány strategicky na místech zaniklých arabských vesnic. Na základě svého vlastního výzkumu organizace Zochrot²⁵⁴ prokazuje, že lesy KKL vznikly na území, kde dříve existovalo celkem 86 arabských osad.²⁵⁵

Podle informací místního archivu a také knihy Kořeny lesa se v blízkosti Saridu nacházela arabská vesnice Kh. et-Tawil (popř. Dar Tawil). Tato vesnice stála na kopci nad Saridem na cestě do Nazaretu a přímo sousedila s Masarykovým lesem. Podle informací z archivu kibucu lidé žijící v Saridu udržovali s obyvateli vesnice Dar Tawil přátelské vztahy. Fotografie z archivu dokládají, že v případě potřeby půjčovaly rodiny Salah a Farayeed z Dar Tawilu saridským kibucníkům velbloudy pro převoz těžkých břemen.²⁵⁶ Dle svědectví syna Cvi Pomeranze, Amiho Pomeranze, narozeného v roce 1931, vesnice Dar Tawil ještě v době jeho dětství existovala a vztahy se Saridem byly velmi dobré. Podle Amiho Pomeranze ve vesnici žilo pět rodin, které obyvatelům kibucu v případě potřeby dávaly chléb nebo mandle. Děti z arabské vesnice a z kibucu si spolu hrály a často se navštěvovaly.²⁵⁷ I podle Eitana Chena, který se narodil v roce 1937, vesnice Dar Tawil existovala. Eitan Chen uvádí, že do jejího sadu chodil na procházky se svými rodiči.²⁵⁸

Tyto informace dále potvrzují údaje v mapách Palestiny a Izraele. Při pohledu na mapu Palestiny vytvořenou na základě průzkumu mezi roky 1929 a 1931 je Kh. et-Tawil vesnicí se čtyřmi domy a sadem. V přímé blízkosti osady se nachází geodetický bod.²⁵⁹ Tyto skutečnosti potvrzuje také mapa Palestiny publikovaná v roce 1956 vypracovaná podle předválečných

²⁵⁴ Who, Why and How. In: *Zochrot* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: https://www.zochrot.org/articles/view/56525/en?Who_Why_and_How

²⁵⁵ JEHLIČKA, Zdeněk, ŠTASTNÁ, Petra. Lež Českého lesa v Izraeli. In: *Deník referendum* [online]. [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/24539-lez-ceskeho-lesa-v-izraeli>

²⁵⁶ ROSEN KARU, A. *The Czech pioneer group "Bibracha"*, s. 13.

²⁵⁷ ילדות הראשונה In: *Online Heritage Story Collection* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.ravdori.co.il/stories/%D7%99%D7%9C%D7%93%D7%95%D7%AA%D7%99-%D7%94%D7%A8%D7%90%D7%A9%D7%95%D7%A0%D7%94/>

²⁵⁸ איתן (הלבין) חן In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%97%d7%9f-%d7%97%d7%9c%d7%91%d7%99%d7%9f-%d7%90%d7%99%d7%aa%d7%9f/>

²⁵⁹ Combined Maps, 1930s/40s. In: *Palestine Open Maps* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://palopenmaps.org/en/maps?basemap=15&overlay=pal1940&toggles=places#14.98.35.2339.3.2.6683>

dat.²⁶⁰ Na současné turistické²⁶¹ a satelitní²⁶² mapě již vesnice Dar Tawil není viditelná, z čehož lze usuzovat, že zanikla. Podle pamětníků žijících v Saridu rodiny z Dar Tawilu odešly kvůli výzvě muftího z Nazaretu v souvislosti s první arabsko-izraelskou válkou.²⁶³ Osud této vesnice tak není v důsledku nedostatku historických zdrojů příliš známý.

Pokud se podíváme na současnou satelitní mapu,²⁶⁴ můžeme opět vidět Masarykův les a oddělenou plochu, kde se vesnice dříve nacházela. V blízkosti dnešního lesa jsou stále patrné základy domů, jež stály ve vesnici. Při srovnání historických a soudobých map je proto patrné, že Masarykův les pravděpodobně na konci 20. a začátkem 30. let 20. století zaujímal stejnou rozlohu jako dnes a nezasahoval do vedlejší arabské vesnice. V případě Masarykova lesa proto není pravdivé tvrzení, že by výsadba lesa ze strany KKL záměrně zakrývala zaniklou arabskou vesnici. Zjistit přesný rozsah vesnice Dar Tawil a Masarykova lesa by však vyžadoval podrobnější archivní i geografický výzkum. Povaha vztahů mezi arabskou vesnicí a kibucem Sarid, stejně jako okolnosti zániku vesnice, tak představují v souvislosti s Masarykovým lesem velmi důležité téma pro budoucí bádání.

²⁶⁰ Combined Maps, 1940/50s. In: *Palestine Open Maps* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://palopenmaps.org/en/maps?basemap=8&overlay=pal1940&toggles=places#14.78.35.2343.32.6684>

²⁶¹ Turistická mapa kibucu Sarid a jeho nejbližšího okolí. In: *Mapy.cz* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://mappy.cz/zakladni?l=0&x=35.2315203&y=32.6673629&z=16>

²⁶² Satelitní mapa kibucu Sarid a jeho nejbližšího okolí. In: *Mapy.cz* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://mappy.cz/zakladni?l=0&x=35.2301148&y=32.6663829&z=16&base=ophoto>

²⁶³ SAPIR, L. *Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid*, s. 41.

²⁶⁴ Satelitní mapa kibucu Sarid a jeho nejbližšího okolí. In: *Mapy.cz* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://mappy.cz/zakladni?l=0&x=35.2301577&y=32.6669835&z=17&base=ophoto>.

5. Závěr

Komunita československé Bibrachy byla podle dostupných informací diasporou pravděpodobně pouze po období jedné generace po příchodu z Československa. Z Brubakerových kritérií by Bibracha mohla splňovat pouze první, pokud předpokládáme, že pro její členy bylo vlastní Československo. Je proto otázkou, do jaké míry se dnešní obyvatelé Saridu cítí být také československou diasporou.

Za diasporu se totiž neoznačují, avšak mluví o určitém poutu mezi oběma zeměmi. Pro dnešní komunitu v Saridu a ISPČR hraje velmi významnou roli nutnost uchování vzpomínek. ISPČR vydalo knihu mapující historii kibucu a Masarykova lesa a v Saridu pořádá akce připomínající založení Československa. ISPČR navíc do budoucna plánuje prostřednictvím tří projektů zaměřených na setkání českých a izraelských dětí dále pracovat se vzpomínkami a vytvářením česko-izraelských vztahů.²⁶⁵ Oproti české identitě, která se vztahovala ke skupině Bibracha, její dnešní rekonstrukce vykazuje významné rozdíly.

Vzpomínky hrály u české identity Bibrachy významnou roli, avšak nebyly upevňovány na základě textů. Bibracha byla malým kolektivem, jehož členové spolu byli v každodenním kontaktu. Masarykův les pro ně byl důležitým symbolem odkazu na československou vlast a identitu, kterou si připomínali formou kulturních večerů, četbou literatury, zpíváním písní a vařením českých jídel. Paměť tak nebylo nutné kodifikovat či zapisovat, protože byla živou součástí jejich každodenního života. Masarykův les byl navíc pro členy Bibrachy jasným odkazem na původní vlast a jejího presidenta, kterého měli podle archivních zdrojů ve veliké úctě.

Konstruovaná česká identita, kterou provádí ISPČR, se v mnohém odlišuje. Narativ spojený s československým kibucem a Masarykovým lesem totiž nemá ambice spojit pouze komunitu potomků Bibrachy v Saridu, ale chce též působit jako organizace sdružující Čechy v Izraeli a vytvářející vazby mezi oběma zeměmi. Tito lidé fyzicky netvoří žádnou jasně místně ohraničenou komunitu a kolektiv je jako celek viděn pouze v jejich myslích. Zatímco první česká identita byla založena na neustálém setkávání členů, dnes příslušníka imaginární komunity spojuje kybernetický prostor. Diasporou jsou tak dnešní obyvatelé Saridu pouze na základě tvrzení (claimu) o české identitě, která vytváří pomyslnou imaginární komunitu.

Identita této imaginární komunity navazuje na narativ o tom, jak podle ISPČR skupina Bibracha vypadala, jaké jsou vzpomínky těchto lidí, jak vypadají typické vlastnosti Čechů a co

²⁶⁵ Jedná se o projekty Joe Alon Connection Program, Mother Tongue a The Israel-Czech School. Joe Alon chce skrze online a offline setkání propojit české a izraelské středoškolské studenty. Mother tongue má za cíl za pomoci písní přibližovat potomkům českých a československých přistěhovalců českou kulturu. The Israel-Czech School je škola pro děti českých rodičů žijících v Izraeli viz *Israel Czech Republic Friendship Association* [online]. [cit. 2023-11-30]. Dostupné z: <http://www.czech-israel.com/>

se z toho dá vyvodit pro chápání minulosti a rozvíjení budoucích vztahů. Podobně jako Rowlandson považovala za britské věci výsledky práce anglických rukou, také dnes je u obyvatel Saridu spatřován Masarykův les jako dědictví československé skupiny Bibracha. Na les byly vybrány prostředky z Československa a stromy zasadili členové Bibrachy, proto se podle Čechů i Izraelců jedná o českou stopu v Izraeli. Tento narativ je navíc založený na myšlence objevování určitého „záhadného“ pouta mezi oběma zeměmi, které se díky skupině Bibracha a Masarykově lesu dostává na povrch.

Na základě analýzy zpráv v médiích a vyjádření českých politiků je patrné, že příběh Masarykova lesa a české identity v kibucu Sarid zažil vývoj. Nejprve probíhala historická rekonstrukce české identity spočívající v práci s výpověďmi pamětníků a archivními materiály týkajícími se skupiny Bibracha a následně byl tento narativ spojen s místem paměti v podobě Masarykova lesa. Oba tyto symboly, Masarykův les a československá Bibracha v Saridu, vyvolávají specifické pocity jak u českého, tak i izraelského národního kolektivu. Podle dostupných informací se navíc zdá, že se Češi k tomuto narativu přidali a nyní jej společně s Izraelci vytvářejí. Na počátku konstruktů tak pravděpodobně stály myšlenky českých (Řehák, Fischl) i izraelských autorů (sborník o výstavě věnující se Židům v Československu), které se spojily do knihy *Kořeny lesa* a simultánně s revitalizací Masarykova lesa jakožto místa paměti vytvářejí tento narativ české identity v Saridu. Obnova lesa je navíc společným projektem českých a izraelských dobrovolníků a organizací, který ukazuje deklarovanou spolupráci obou národů.

Právě tento moment aktivního partnerství mezi českým a izraelským národem pravděpodobně způsobuje, že si Masarykův les získává větší mediální prostor než jiná česká místa paměti v Izraeli. Projekt byl iniciován ze strany obyvatel kibucu Sarid, ale český impuls revitalizace lesa přivedl do projektu velké množství dalších aktérů od dobrovolníků až po české politiky. Tímto se však stává celý příběh tohoto místa pro média ještě zajímavějším, neboť se zdá, že se na něm opravdu podílejí společně Češi i Izraelci

Problémem týkající se příběhu skupiny Bibracha je nekritické přejímání idylického narativu prvorepublikového Československa,²⁶⁶ které činí česká média i politici. Ve třetí kapitole bylo ukázáno, že oficiální státní podpora sionismu nakonec stejně nevedla k odstranění antisemitismu ve společnosti. Existovala výjimečná prostředí, jako v Praze, které umožňovalo rozvoj židovské menšiny v Československu. To však trvalo jen po dobu, kdy byla Masarykova autorita natolik silná, že nedovolovala antisemitským náladám, aby se naplno

²⁶⁶ Kritika této mytologizace a idealizace životních poměrů Židů v Československu je předmětem mnoha historických publikací. Mezi takové můžeme jmenovat knihu *Zmizelá historie* Tomáše Sniegoně a *Židé v českých zemích* kolektivu historiků Kateřiny Čapkové, Hillela Kievala a Tamary Vosecké; viz SNIEGOŇ, Tomáš. *Zmizelá historie: holokaust v české a slovenské historické kultuře*. Praha: Argo, 2017. Dále ČAPKOVÁ, Kateřina; KIEVAL, Hillel J. a VOSECKÁ, Tamara. *Židé v českých zemích. Společná cesta dějinami*. Praha: NLN, 2022.

projevily ve společnosti. Szabó a Frankl proto vytvářejí přímou souvislost mezi úpadkem politiky Pětky a Masarykovy autority na konci 20. let minulého století s počínajícími antisemitskými výpady. Problém antisemitismu totiž v prvních deseti letech republiky nebyl vyřešen, ale pouze potírán.

Situace židovské menšiny v období Protektorátu Čechy a Morava a komunistického Československa byla velmi špatná. Je proto otázkou, do jaké míry byla tato skupina českých občanů v průběhu 20. století přijata většinovou společností. Namísto idealizace poměrů v Československu a mytologizace pouta mezi Čechy, Židy a dnešními Izraelci by proto bylo vhodnější ukazovat na slabé i silné momenty tohoto vztahu a zaměřit se na konstrukci nové společné budoucnosti. Ta by mohla umožnit přijmout židovskou a další menšinové skupiny jako plnohodnotné součásti české společnosti, která se podílely a v budoucnu nadále budou na utváření společnosti v Českých zemích.

Kniha *Kořeny lesa* z části odráží tuto myšlenku. Snaží se totiž ukázat členy Bibrachy jako běžné obyvatele Československa, kteří si z něj navíc do nové země přinesli velmi pozitivní vlastnosti. Kniha *Kořeny lesa* proto sama definuje, co to znamená být Čechoslovákem, tedy být občanem Československa a mít k němu kulturní vazby. V *Kořenech lesa* je československá identita prezentována jako možnost volby hodnot a vlastností, kterou si mohli vybrat všichni občané tehdejšího státu nezávisle na svém původu.

Příklad Saridu by proto mohl sloužit jako ukázka toho, že jsou Židé součástí a především sami chtěli být prvkem české a československé společnosti. Do budoucna proto bude otázkou, jak studentská výměna a další projekty zaměřené na setkávání občanů obou zemí budou zpětně ovlivňovat českou a izraelskou populaci a třeba je v tomto ohledu i kultivovat, aby byly více otevřenými vůči svým odlišným skupinám obyvatel. Současně je však problémem určit, zda je tento projekt schopný mít podobný dopad na českou a izraelskou společnost či nikoli. První náznaky můžeme vidět na slovech českých politiků a studentů, kteří hovoří o členech Bibrachy jako o Čechoslovácích nebo Češích. Na konci knihy *Kořeny lesa* je zase vysvětleno, že je projekt Masarykova českého centra společným dílem Čechů a židovských a arabských Izraelců. Je proto otázkou, jaký vývoj bude mít Masarykův les a česká identita v Saridu i do budoucna.

Projekt rekonstrukce české identity v Saridu přináší množství dalších nezodpovězených otázek. Případný výzkum by se proto mohl zaměřit na vývoj narativu o Československu a České republice v izraelské společnosti a položit si otázku, k jakým změnám od navázání diplomatických vztahů před téměř sto lety došlo. Také problematika srovnávání českého/československého národa s židovským, které se objevuje jak v české, tak i v izraelské literatuře, představuje další potenciální předmět bádání. Možným tématem pro judaisty je okolnost, proč se obyvatelé kibucu rozhodli uctít památku založení Československa a oslavit narozeniny presidenta Masaryka právě vysázením lesa.

6. Zdroje

Knihy a periodika

ANDERSON, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1991.

ANDERSON, Benedict. *The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia, and the World*. London: Verso, 1998.

ANDERSON, Benedict. *Long-distance Nationalism: World Capitalism and the Rise of Identity Politics*. Amsterdam: Centre for Asian Studies Amsterdam, 1992.

BARŠA, Pavel. Paměť národa a vědění historie. In: POLIAKOVÁ, Martina; RAŠKA, Jakub a SMYČKA, Václav (eds.). *Uzel na kapesníku. Vzpomínka a narativní konstrukce dějin*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2014, s. 38-47.

BARŠA, Pavel. CÍSAŘ, Ondřej. *Anarchie a řád ve světové politice. Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2008.

BENEŠ, Vít. Diskurzivní analýza. In: DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.

BERGER, Natalia. ed. *Where Cultures Meet: The Story of the Jews of Czechoslovakia*. Tel Aviv: Beth Hatefutoth, the Nahum Goldmann Museum of the Jewish Diaspora and Ministry of Defence Publishing House, 1990. 203 s.

Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2015, 430 s.

BRUBAKER, Rogers. The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies*. Colchester: Taylor & Francis Group, 2005, Vol. 28, No.1, s. 1.

COLLIER, David. MAHON, E., James. Conceptual "Stretching" Revisited: Adapting Categories in Comparative Analysis. *The American Political Science Review*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993, Vol. 87, No. 4, s. 845-855.

CLIFFORD, James. Diasporas. *Cultural Anthropology*. Washington, D.C: American Anthropological Association, 1994, Vol. 9, No. 3, s. 302-338.

ČAPKOVÁ, Kateřina; KIEVAL, Hillel J. a VOSECKÁ, Tamara. *Židé v českých zemích. Společná cesta dějinami*. Praha: NLN, 2022.

FISCHL, Victor. *The Jews of Czechoslovakia*. Londýn: National Council of Jews From Czechoslovakia, 1940, 13 s.

FRANKL, Michal, SZABÓ, Miloslav. *Budování státu bez antisemitismu? Násilí, diskurz loajality a vznik Československa*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015.

GORNY, Yosef. The "Melting Pot" in Zionist Thought. *Israel Studies*. Bloomington: Indiana University Press, 2001, Vol. 6, No. 3, s. 54-70.

HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.

- HALL, Stuart. Cultural Identity and Diaspora. In: *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory*. Londýn: Routledge, 1994, s. 222-237.
- KŘÍŽOVÁ, Iveta. Masarykův les v Izraeli ožil. Češi dali sílu i peníze. *Lidové noviny*. Praha: MAFRA, [26. června 2020], roč. 33, č. 148, s. 3.
- KUBIŠOVÁ, Zuzana. Kolektivní paměť a národní identita. In: MASLOWSKI, Nicolas a ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť: K teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 82-111.
- MICHELA, Miroslav. Státní oslavy a konstruování československé národní pospolitosti za první republiky. In: HUDEK, Adam; KOPEČEK, Michal a MERVART, Jan (ed.). *Čecho/slovakismus*. Praha: Nakladatelství lidové noviny a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2019, s. 223 - 242.
- MLYNÁŘ, Jakub. Pluralita identit v autobiografickém vyprávění československých Židů v zahraničí. *Historická sociologie*. Vol. 1, roč. 2016, s. 33-51.
- MLYNÁŘ, Jakub. Vztah paměti a identity v soudobé sociologii. In: MASLOWSKI, Nicolas a ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť: K teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 257-276.
- NORA, Pierre. Between memory and history. In: NORA, Pierre a kol. *Realms of Memory: Rethinking the French Past. Vol. 1 - Conflicts and Divisions*. New York: Columbia University Press, 1996, s. 1-20.
- POJAR, Tomáš. *T. G. Masaryk a židovství*. Praha: Academia, 2016, 302 s.
- RANDÁK, Jan. Paměť v prostoru a prostor v paměti – příklad moderní české společnosti. In: POLIAKOVÁ, Martina; RAŠKA, Jakub a SMYČKA, Václav (eds.). *Uzel na kapesníku. Vzpomínka a narativní konstrukce dějin*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2014, s. 111-129.
- ROSEN KARU, Ayelet. *The Czech pioneer group "Bibracha", the Masaryk Forest and the early years of Kibbutz Sarid*. Kibbutz Sarid Archives, Updated edition - March 2023, s. 3.
- RUBENBERG, Cheryl a ABUKHALIL, As'ad. *Encyclopedia of the Israeli-Palestinian Conflict*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010.
- ŘEHÁK, Robert. *Záhadné pouto: Kniha o výjimečném vztahu mezi českým a židovským národem v minulosti, současnosti a budoucnosti*. Plzeň: Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity, 2020, s.
- SAFRAN, William. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*. Toronto: University of Toronto Press, 1991, Vol. 1, No. 1, s. 83-99.
- SAPOSNIK, Arieh, B. *Becoming Hebrew: The Creation of a Jewish National Culture in Ottoman Palestine*. New York: Oxford University Press, 2008, 314 s.
- SHAIN, Yossi, SHERMAN, Martin. Dynamics of Disintegration: Diaspora, Secession and the Paradox of Nation-States. *Nations and nationalism*. Oxford: Wiley Subscription Services, 1998, Vol. 4, No. 3, s. 321-346.

SHAPIRA, Anita. *Israel: A History*. Waltham, Massachusetts: Brandeis University Press, 2012, 502 s.

SNIEGOŇ, Tomáš. *Zmizelá historie: holokaust v české a slovenské historické kultuře*. Praha: Argo, 2017.

SOBRAL, José, M. Long-distance nationalism, boundaries and the experience of racism among Santomean migrants in Portugal. In: ABOIM, S., GRANJO, P., RAMOS, A. ed. *Changing Societies: Legacies and Challenges. Vol. I. Ambiguous Inclusions: Inside Out, Inside In*. Lisbon: Imprensa de Ciências Sociais, 2018, s. 49-64.

STELLMACHER, Hildegart, TRAUTMANN, Renate. *Friede dem Fernen und Friede dem Nahen. Erinnerungen an Irma und Jiří Lauscher (Mír dalekému i blízkému)*. Berlin: Metropol Verlag, 2009, 371 s.

SZABÓ, Miloslav. "Židé jsou neštěstím Slovenska": čechoslovakizmus a antisemitizmus na konci 19. a v prvej polovici 20. storočia. In: HUDEK, Adam; KOPEČEK, Michal a MERVART, Jan (ed.). *Čecho/slovakizmus*. Praha: Nakladatelství lidové noviny a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2019, s. 126-145.

TUČEK, Jan. Paměť. In: STORCHOVÁ, Lucie a kol. *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě*. V Praze: Scriptorium, 2014, s. 244-257.

VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009.

YUSUPOVA, Guzel, RUTLAND, Peter. Introduction: Transformation of nationalism and diaspora in the digital age. *Nations and nationalism*. Oxford: Wiley Subscription Services, 2021, Vol. 27, No. 2, s. 325-330.

Online zdroje:

Avigdor Dagan. In: *Jewish virtual library* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/dagan-avigdor>

BIBEN, Martin. Vydala se do Izraele po stopách otce. Našla tam Masarykův les. In: *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/hledala-pripominky-sveho-otce-naslamasarykuvles/r~63744782dc2411e88d4aac1f6b220ee8/>

BREZOVSKÁ, Katarína. Nové stromy, cesty, lavičky. Zpustlý Masarykův les v Izraeli získává novou podobu. In: *Radio Prague International* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/nove-stromy-cesty-lavicky-zpustly-masarykuv-les-v-izraeli-ziskava-novou-podobu-8112742>

Combined Maps, 1930s/40s. In: *Palestine Open Maps* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://palopenmaps.org/en/maps?basemap=15&overlay=pal1940&toggles=places#14.98,35.2339,32.6683>

Combined Maps, 1940/50s. In: *Palestine Open Maps* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z:

<https://palopenmaps.org/en/maps?basemap=8&overlay=pal1940&toggles=places#14.78,35.2343,32.6684>

Češi v Izraeli obnovují les, který vznikl na počest Masaryka. In: *Česká televize*. [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2634527-cesi-v-izraeli-obnovuji-les-ktery-vznikl-na-pocest-masaryka>

HRONÍK, Petr. TGM - SLAVÍME NETRADIČNĚ. In: *Spolek odboje* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://spolekodboje.cz/tgm-slavime-netradicne/>

Izraelská Společnost přátel České Republiky. In: *Velvyslanectví České republiky v Tel Avivu* [online]. [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/telaviv/cz/kultura_a_krajane/krajanske_organizace_1/izraelska_spolecnost_pratel_ceske/index.html

JEHLIČKA, Zdeněk, ŠŤASTNÁ, Petra. Lež Českého lesa v Izraeli. In: *Deník referendum*. [online]. [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/24539-lez-ceskeho-lesa-v-izraeli>

KALEDOVÁ, Helena. Znovuobjevení Masarykova lesa: Po stopách T.G.Masaryka v dnešním Izraeli. In: *Forum 24* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://www.forum24.cz/znovuobjeveni-masarykova-lesa-po-stopach-t-g-masaryka-v-dnesnim-izraeli>

KEMÉNYOVÁ, Zuzana. Masarykův les v Izraeli, který vysázeli Češi, skomíral. Pomáhají mu lesníci z Mendelovy univerzity v Brně. In: *Hospodářské noviny* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-66900410-masarykuv-les-v-izraeli-ktery-vysazeli-cesi-skomiral-pomahaji-mu-lesnici-mendelovy-univerzity-v-brne>

Kibbutz Sarid hosting Madam Speaker from Czech Republic. In: *Youtube.com* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=EpPLrS4wP1Q>

Kibbutz Sarid hosting Madam Speaker from Czech Republic Coonsider Amnon Danzig. In: *Youtube.com* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0yU3dacyD1k>

Kibuc na severu Izraele má československé kořeny. Místní si je připomínají skrze hudbu i kuchyň. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3392244-kibuc-na-severu-izraele-ma-ceskoslovenske-koreny-mistni-si-je-pripominaji-skrze-hudbu-i>

MACHÁČEK, Štěpán. Znovuobjevený háj. Zpustlý Masarykův les v Izraeli obnovují čeští dobrovolníci. In: *iRozhlas.cz* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/priroda/kibuc-les-masaryk-cesi-izrael-obnova-1904071715-och>

Masarykův les. In: *Židovský národní fond - KKL-JNF Česká republika* [online]. [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: <https://www.kkl-jnf.cz/projekty/1/masarykuv-les>

Masarykův les na severu Izraele potřebuje kompletní obnovu. Na cestu se chystají z Česka další dobrovolníci. In: *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/byznys/masarykuv-les-na-severu-izraele-potrebuje-kompletni-obnovu-na-cestu-se-chystaji-i-dobrovolnici.A190719-093221-firmy-trhy-ele>

Masarykův les v Izraeli dožívá, na obnovu je nejvyšší čas. In: *MENDELU* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://mendelu.cz/masarykuv-les-v-izraeli-doziva-na-obnovu-je-nejvyssi-cas/>

MORAVEC, Hynek. Chanan Rozen. In: *Paměť národa* [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/rozen-chanan-20080229-0>

MUSIL, Adam. Masarykův les v Izraeli kdysi vytvořili čeští Židé. Nyní jej Češi pomáhali obnovit. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3127796-masarykuv-les-v-izraeli-kdysi-vytvorili-cesti-zide-nyni-jej-cesi-pomahali-obnovit>

NOVÁKOVÁ, Lucie. Ministr vnitra Chovanec předal Izraeli speciální cisternový hasičský vůz. In: *Ministerstvo vnitra České republiky*. [online]. [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-chovanec-predal-izraeli-specialni-cisternovy-hasiccky-vuz.aspx>

Předsedkyně Sněmovny v Knesetu: Česko-izraelská spolupráce má hluboké kořeny vyrůstající z demokratických hodnot. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=17690>

Přehled návštěv představitelů ČR v Izraeli. In: *Velvyslanectví České republiky v Tel Avivu* [online]. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/telaviv/cz/vzajemne-vztahy-1/prehled-bilateralnich-navstev-1/index.html>

Satelitní mapa kibucu Sarid a jeho nejbližšího okolí. In: *Mapy.cz* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?l=0&x=35.2301148&y=32.6663829&z=16&base=ophoto>

SAPIR, Laurie. Kořeny lesa: Masarykův les a kibuc Sarid. In: *Israel Czech Republic Friendship Association* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <http://czech-israel.com/files/stuff/MF/KO%C5%98ENY%20LESA%20-%20MASARYK%C5%AEV%20LES%20A%20KIBUC%20SARID.pdf>

ŠINDLEROVÁ, Denisa. S obnovou Masarykova lesa v Izraeli už potřeť pomáhali brněnští studenti. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3553341-s-obnovou-masarykova-lesa-v-izraeli-uz-potreti-pomahali-brnensti-studenti>

ŠLECHTA, Ondřej. Izrael jako mýtus české zahraniční politiky. In: *Centrum pro studium demokracie a kultury* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/izrael-jako-mytus-ceske-zahranicni-politiky>

ŠMUCLER, Jiří. Masarykův les v Izraeli se díky českým dobrovolníkům opět zelená. In: *Novinky.cz* [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/vase-zpravy-masarykuv-les-v-izraeli-se-diky-ceskym-dobrovolnikum-opet-zelena-40275889>

ŠTĚPKOVÁ, Tereza. TECHETEL LAVAN. In: *Holocaust.cz* [online]. [cit. 2023-11-05]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/slovnicek-pojmu-z-judaismu/techelet-lavan/>

Turistická mapa kibucu Sarid a jeho nejbližšího okolí. In: *Mapy.cz* [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?l=0&x=35.2315203&y=32.6673629&z=16>

Účel. In: *Israel Czech Republic Friendship Association* [online]. [cit. 2023-11-16]. Dostupné z: <http://www.czech-israel.com/>

Who, Why and How. In: *Zochrot* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: [https://www.zochrot.org/articles/view/56525/en?Who Why and How](https://www.zochrot.org/articles/view/56525/en?Who%20Why%20and%20How)

Zasazení stromu v Masarykově lese a návštěva kibucu Sarid. In: *Facebook.com: Czech Embassy Tel Aviv, Israel* [online]. [cit. 2023-11-06] Dostupné z: <https://www.facebook.com/CzechIsrael/posts/2665729953470776/>.

רינה (ליינר) אורן. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%90%d7%95%d7%a8%d7%9f-%d7%a8%d7%99%d7%a0%d7%94/>

(בים) דרנגר יוסף. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%93%d7%a8%d7%a0%d7%92%d7%a8-%d7%99%d7%95%d7%a1%d7%a3/>

מרים (בק) דרנגר. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%93%d7%a8%d7%a0%d7%92%d7%a8-%d7%99%d7%95%d7%a1%d7%a3/>

יוסף וולנר. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%95%d7%95%d7%9c%d7%a0%d7%a8-%d7%99%d7%95%d7%a1%d7%a3/>

וייס אסף. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%95%d7%99%d7%99%d7%a1-%d7%90%d7%a1%d7%a3/>

מרגיט חיאל (ברכר). In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%97%d7%99%d7%90%d7%9c-%d7%91%d7%a8%d7%9b%d7%a8-%d7%9e%d7%a8%d7%92%d7%99%d7%98/>

חן (חלבין) איתן. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%97%d7%9f-%d7%97%d7%9c%d7%91%d7%99%d7%9f-%d7%90%d7%99%d7%aa%d7%9f/>

ילדות הראשונה In: *Online Heritage Story Collection* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.ravdori.co.il/stories/%D7%99%D7%9C%D7%93%D7%95%D7%AA%D7%99-%D7%94%D7%A8%D7%90%D7%A9%D7%95%D7%A0%D7%94/>

צפור (פוגל) משה (ארון). In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%a8-%d7%9e%d7%a9%d7%94/>

פומרנץ צוי. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a4%d7%95%d7%9e%d7%a8%d7%a0%d7%a5-%d7%a6%d7%91%d7%99/>

צוקר קוטי (לאה). In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%95%d7%a7%d7%a8-%d7%a7%d7%95%d7%98%d7%99/>

צפור (שטייר) טובה. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%a4%d7%95%d7%a8-%d7%98%d7%95%d7%91%d7%94/>

צור (אברמוביץ) לוי. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%95%d7%a8-%d7%90%d7%91%d7%a8%d7%9e%d7%95%d7%91%d7%99%d7%a5-%d7%9c%d7%95%d7%99/>

רוזן (רוזנצוויג) שלמה. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a8%d7%95%d7%96%d7%9f-%d7%a9%d7%9c%d7%9e%d7%94/>

עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/memorial/>

שיין ישראל (אוסקר). In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a9%d7%99%d7%99%d7%9f-%d7%99%d7%a9%d7%a8%d7%90%d7%9c-%d7%90%d7%95%d7%a1%d7%a7%d7%a8/>

שליסר גורה (פאול גוריון). In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a9%d7%9c%d7%99%d7%a1%d7%a8-%d7%92%d7%95%d7%a8%d7%94/>

פרי (פריים) משה (זולטן). In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%D7%A4%D7%A8%D7%99-%D7%9E%D7%A9%D7%94/>

מסריק (קרפה) טרודה. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%9e%d7%a1%d7%a8%d7%99%d7%a7-%d7%a7%d7%a8%d7%a4%d7%94-%d7%98%d7%a8%d7%95%d7%93%d7%94/>

צוקר אברהם (ברטל). In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%95%d7%a7%d7%a8-%d7%90%d7%91%d7%a8%d7%94%d7%9d/>

מסריק חיים. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%9e%d7%a1%d7%a8%d7%99%d7%a7-%d7%97%d7%99%d7%99%d7%9d/>

רמות (קרטיג'נר) מלכה. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a8%d7%9e%d7%95%d7%aa-%d7%a7%d7%a8%d7%98%d7%92%d7%99%d7%a0%d7%a8-%d7%9e%d7%9c%d7%9b%d7%94/>

צנטנר אמולדה. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a6%d7%a0%d7%98%d7%a0%d7%a8-%d7%90%d7%9e%d7%95%d7%9c%d7%93%d7%94/>

(פפן) פליקס יוסף. In: עלים לזכרם [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://sarid.org.il/%d7%a4%d7%9c%d7%99%d7%a7%d7%a1-%d7%99%d7%95%d7%a1%d7%a3-%d7%a4%d6%bc%d6%b6%d7%a4%d6%bc%d7%95%d6%b9/>

1996. [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://benyehuda.org/read/35263>